(من دل على خير فله مثل أجر فاعله)
«حديث شريف»

AFARTAN XADIIS

ترجمة الأربعين النووية
فى الأحاديث الصحيحة النبوية

Allife: SH. MUXYEDIIN AL-NAWAWI

Tarjume: SH. CABDIRAXMAAN XUSEEN

(من دل على خير فله مثل أجر فاعله)

«حديث شريف»

AFARTAN XADIIS

ترجمة الأربعين النووية
فى الأحاديث الصحيحة النبوية

Allife: SH. MUXYEDIIN AL-NAWAWI

Tarjume: SH. CABDIRAXMAAN XUSEEN

Waxaa ku deeqay kharashka daabacaadda Sama-fale Soomaaliyeed oo door-biday inaan magaciisa la faafin.

Waxaan Ilaahay uga baryeynaa inuu ku nooleeyo sacaado If iyo aakhiroba, kana waraabiyo darka Rasuulka - S.C.W. - een dib looga oomeyn.

TUSMADA XADIISKA ARBICIIN AL-NAWAWI

1. Gogol dhig 1
2. Camalku waa Niyadda 2
3. Tiirarka Islaamka 6
4. Dhidibada Islaamka 10
5. Abuurista Aadamiga 11
6. Bidcada 13
7. Ka dheeraanshaha Shubhada 15
8. Xurmada Muslinka 19
9. Qofna laguma waajibiyo wax ka badan awooddiisa . . . 21
10. Wax la wada faray Nebiyada iyo Muslimiinta 23
11. Dhawrsoonaanta 24
12. Ha fara gelinin wax aadan ku shaqo lahayn 25
13. Kalgacaylka 27
14. Waxyaalaha dhiigga Islaamka Banneeya 28
15. Anshaxa wanaagsan 29
16. Crada 31
17. Naxariista 32
18. La Dhaqanka dadka 33
19. Gargaarka Eebahay 35
20. Xishoodka 37
21. Qumanaanta 39
22. Wax Jannada lagu galo 40
23. Falka Khayrka 41
24. Reebidda dulmiga 44
25. Wardigu waa sadaqo 47
26. Xilka saaran xubnaha bulshada 49
27. Shakiga sidaad uga bixi lahayd 50
28. Dardaaran 54
29. Jidka Jannada loo maro 56
30. Xuduudda Eebahay 59

31. Wax Ilaahay iyo dadkuba kugu jeclaadaan 61
32. Ma bannaana adyaddu 63
33. Asaaska doodaha 64
34. Reebidda Munkarka 65
35. Is-xaq dhawridda Xubnaha bulshada 67
36. Badbaadinta Bulshada 72
37. Deeqsimada Ilaahay 76
38. Qofka colaadiya Awliyada Ilaahay 78
39. Xaaladaha qofka aan loo qabanayn dambiga uu falo . . . 81
40. Inaan la isku hilmaamin dunida 82
41. Hawo raaca 84

GOGOLDHIGGA DAABACAADDA 1aad

Wuxuu ku sheegay Mu'allifka kitaabkani Sheekh Nawaawi, gogoldhiggii ugu horreeyey inuu jiro Xadiis aan sugneyn oo leh : "Qofkii xafida 40 Xadiis, waxaa la soo bixinayaa Qiyaamaha isagoo shahiid ah oo shafaaca qaadaya, waxaana lagu yiraahdaa; Jannada ka gal irridda aad doonto."

Marka culumo tobnaad dhan ayaa ururiyay afartameeyo xadiisyo, si ay dadka ugu fududaato inay xafidaan, laakiin, waxay xuleen badankoodu xadiisyo hal mowduuc ka hadlaaya, qaar waxay ka allifeen xagga caqiidada, qaarna xagga jihaadka, qaarna xagga aadaabta iyo arrimo kale oo fara badan.

Marka waxaan goostay inaan afartan xadiis uruuriyo anigoo ku dayanaya culuumadaas faraha badan oo arrimahaas oo dhan wada kobaya. Xadiis kasta oo ka mid ah kuwaan aan soo xulay waa saldhig weyn oo ka mid ah asaaska Diinta Islaamka, culumaduna ku tilmaameen inay murtida Islaamku ku dhan tahay ama Islaamka nuskii ama waaxdii.... waana xadiisyo dhammaan wada saxiix ah oo huban.

Sida dhabta ah arrimahaas Sheekhu ku tilmaamay Kitaabkan waa xaqiiqo dhab ah, waana arrimahaas waxa igu xambaaray inaan kitaabkan u soo tarjumo Af-Soomaaliga.

Waxaana la kulmay dhallinyaro badan oo Af-Soomaaliga si wacan u taqaanna, laakiin, Af-Carabigu ku culus yahay, isla markaana aad uga fiirsaday kitaabka ugu habboon ee fikrad run ah oo fudud ka siinaaya Diinta Islaamka ayaan ku qancay in kitaabkani kaalintaa buuxin karo, sababtoo ah wuxuu kulansaday axaadiis ka hadleysa arrimo badan oo qofka iyo bulshadaba si qoto

dheer u saameyneysa sida axaadiista ka hadleysa tiirarka Islaamka, iimaanka iyo ixsaanta - sida niyadda, daacadnimadimada, hagar la'aanta iyo inaan lagu labin camalka Ilaahay loola jeedo wax aan sharcigu farin. Axaadiis kale waxay ka hadleysaa waajibaadka qofka ka saaran bulshada uu ku dhex nool yahay, sidii uu u gudan lahaa waajibaadkaas iyo haddii uu guto abaalgudka uu leeyahay. Axaadiis kale waxay ka hadleysaa sida xiriirka bulshadu ku toosi lahaa, waxayna tilmaameysaa wixii bulshada isu soo dhaweyn lahaa ee ku xambaaraya xubnaha bulshada inay is-afgartaan oy wax wada qabsadaan. Axaadiis kale waxay ka digeysaa waxyaalaha isku diraya dadka ee kala geynaya ama colaad iyo uurxumo isugu abuuraya iyo dhibaatada uga imanaysa kala tagga iyo is-khilaafka If iyo Aakhiraba. Waxaa jirta Axaadiis kale oo kala qeexeysa jidka toosan iyo kan qalloocan ama xaqa iyo baadilka, iyo qof kastaba abaalgudka uu helaayo hadba jidka uu raaco.

Waxaa jirta oo kale axaadiis ka hadleysa anshaxa iyo aadaabta fiican ee ku habboon ruuxa rumeysan Diinta Islaamka iyo sida uu ula dhaqmaayo dadka xiriirku dhexmarayo iyo arrimo kale oo ku baahsan oo lala kulmi doono marka la akhristo.

Sida dhabta ah waa kitaab istaahila in la xafidsiiyo dhallinta soo koreysa, waxaanna filayaa qofkii si fiican u fahma inuu wax weyn ka tari doono dadnimadiisa aayatiinka noloshiisa inta uu jiro. Xagga tarjumadda waxaan isku dayay inaan aad ugu soo dhoweeyo garaadka dhallinyarada aan aqoon, qoto dheer u laheyn Diinta, waxaan ka dheeraaday masaa'ilka Culumadu isku khilaafaan.

Xagga sharaxa marka hore waxaan fasiray ereyada Rasuulka laga soo weriyey oon Af-Soomaali ku tarjumay. Kaddibna waxaan sharxay macnaha guud ee xadiiska loola jeedo, waxaan ugu dambeysiiyay faa'iidada xadiiska laga qaadan karo.

B A R A A R U J I N

Waxaan la kulmay tarjumadda xadiiska in ereyo badan oo ku jira xadiiska loo heyn ereyo Af-Soomaali ah, marka iyagii baan soomaaliyeeyey sida salaadda, iimaanka, sakada iwm. Sababtoo ah Soomaalidu arrimahaas macna kale uma taqaanno.

Ducada Nebiga ee ah nabadgelyo iyo naxariis, waxaan u soo qaatay xuruuftan kala go'an (s.c.w.).

Waxaan u mahad celinayaa Cumar Maxamed oo kitaabkan qayb weyn ka qaatay garaacistiisa iyo habeyntiisa.

Muqdisho, 6/3/82 oo ku aadan 5/1402

Cabduraxmaan Xuseen Samatar

الحديث الاول

الاخـــلاص

عن امير المؤمنين أبى حفص عمر بن الخطاب ــ رضى الله عنه ــ قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه يقول : «انّما الاعمال بالنّيات وانّما لكل امرىء لكل امرىء ما نوى ، فمن كانت هجرته الى الله ورسوله فهجرته الى الله ورسوله ، ومن كانت هجرته لدنيا يصيبها أو امرأة ينكحها فهجرته الى ما هاجر اليه» . رواه امام المحدثين : أبو عبدالله محمد ابن اسماعيل بن ابراهيم بن المغيرة بن برزبة البخارى ، وأبو الحسين مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيرى النيسابورى فى صحيحيها اللذين هما أصح الكتب المصنفة.

TARJUMADA XADIISKA KOWAAD

Waxaa laga wariyey Amiirkii Muu'miniinta Cumar Binu - Khaddaab - Allaha ka Raalli Noqdee: inuu yiri, waxaan ka maqlay Nebiga (s.c.w.) oo leh :"*Camalku waa niyadda, qof kastaana wuxuu helaa niyaddiisa, marka qofkii u hijrooday Ilaahay dartii wuxuu ka helayaa ajar Ilaahay. Qofkii u hijrooda inuu adduunyo helo ama gabar uu rabo guurkeeda, isna waxaa lagu abaalmarinayaa niyaddiisa oo Ilaahay ka sugi maayo abaalgud".*

Waxaa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Niyadda waxaa looga jeedaa marka qofku shaqa qabanayo, wuxuu ula jeedo ama u qasad leeyahay, marka niyaddu waa saldhigga camalka qofka muslimka ah, waana miisaanka camalka lagu qiyaaso, marka haddii niyaddu saafi tahay oo Lillaahi loola jeedo camalkii waa ansaxay, haddiise wax kale lagu dheeho camalkii waa buray.

Falka niyadda loo shardiyaa waa camalfalka amarka ah sida salaadda, soonka, sekeda, samafalka iwm. laakiin, waxyaalaha la is-faray in laga dheeraado ama la xaaraantimeeyay niyadda uma baahna ee waa in laga reebtoonaado sida iska dhowridda dulmiga dadka iyo xoolahooda, iska dhaqidda najaasadda, ka dheeraanshaha sinaha, tuugada, dhaca iwm.

Hijradu waxay ahayd in markii gaaladu haysatay Maka laga tago oo lagu biiro xarunta Islaamka ee Mediina, waxaa loola jeeday in qofku ka guuro meesha aannu ku haysan inuu ugu dhaqmo Diinta Islaamka si xurriyad ah.

FAA'IIDADA XADIISKA

Wuxuu noo faa'iideynayaa xadiiskani arrimaha soo socda :

1. Inaan camalku ansaxeyn niyad la'aan.
2. In qofka laga abaalmariyo niyaddiisa.
3. Camalka Eebbehay aqbalaya inuu yahay kan isaga dartii loo falay hagar la'aan.
4. Qofkii niyadda ku dara is tus-tus iyo khiyaamo ama shirki, waxaa buraya ajarkiisa oo Ilaahay waxba ka sugi maayo.

الحديث الثانى

قواعد الإســـلام

عن عمر ــ رضى الله عنه ــ أيضا قال : بينما نحن جلوس عند رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم اذ طلع علينا رجل شديد بياض الثياب ، شديد سواد الشعر ، لا يرى عليه أثر السفر ولا يعرفه منا احد ، حتى جلس الى النبى صلى الله عليه وسلم فاسند ركبتيه الى ركبتيه ووضع كفيه على فخذيه وقال ،

يا محمد اخبرنى عن الاسلام ؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الاسلام أن تشهد أن لا اله الآ الله وأن محمد رسول الله وتقيم الصلاة ، وتوتى الزكاة ، وتصوم رمضان ، وتحج البيت أن استطعت اليه سبيلا ، قال : صدقت ، فعجبنا له يسأله و يصدقه ، قال : فاخبرنى عن الايمان ؟ قال : أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر ، وتؤمن بالقدر خيره وشره ، قال : صدقت ، قال : فاخبرنى عن الاحسان ؟ قال : أن تعبد الله كأنك تراه ، فان لم تكن تراه فانه يراك قال : فاخبرنى عن الساعة ؟ قال : ما المسؤول عنها باعلم من السائل ، قال : فاخبرنى عن اماراتها ؟ قال : أن تلد الامة ربتها وأن ترى الحفاة العراة العالة رعاء الشاء ، يتطاولون فى البنيان ، ثم انطلق ، فلبثت مليا ، ثم قال يا عمر اتدرى من السائل ؟ قلت : الله ورسوله اعلم ، قال : فانه جبريل اتاكم يعلمكم دينكم» رواه مسلم .

XADIISKA 2aad

TIIRARKA ISLAAMKA

Waxaa laga weriyey Cumar Binu Khaddaab - Eebbe ha ka raali noqdee - inuu yiri ; "Maalin maalmaha ka mid ah annagoo Nebiga la fadhina ayuu nagu soo baxay nin aad u dhar cad aadna u tima madow oo aanay ka muuqan astaan safar nin yaqaanna nagu jirin, ilaa uu Nebiga ag-fariistay, markaasuu jilbaha jilbaha u saaray, baabacooyinkiisana kor saaray bowdada Nebiga (s.c.w.) markaasuu ku yiri Maxamadow ii sheeg Islaamka, markaasuu Rasuulkii (s.c.w.) yiri, *"Islaamku waa inaad qirto inaan ilaalaha xaqa ah ma ahee Ilaah kale jirin, Nebi Maxamadna (s.c.w.) Rasuulkii Ilaahay yahay, inaad tukatid sallaadda, inaad bixisid sakada, inaad soontid bisha Ramadaan iyo inaad u xajidid*

Beydka Ilaahay." Markaasuu yiri, run baad sheegtay, markaasaan la yaabnay ninka wax warsanaya ee haddana leh run baad sheegtay. Haddana wuxuu ku yiri, "ii sheeg iimaanka" markaasuu yiri: Iimaanku waa inaad rumeysid Ilaahay iyo Malaa'iktiisa, Kutubtiisa, Rusushiisa, maalinta qiyaamaha iyo Qadarka Ilaahay shar iyo kheyrba". Wuxuu yiri run baad sheegtay. Wuxuu yiri, haddana ii sheeg ixsaanka, wuxuu ku yiri, ixsaanku waa inaad Ilaahay u caabudid sidii adigoo arkaaya, maxaa yeelay, haddii aadan arkeyn isagaa ku arkaya. Wuxuu yiri iiga warran saacadda markay dhaceyso. Wuxuu yiri Nebiga (s.c.w.) kaagama war rooni. Wuxuu yiri iiga warran calaamadda lagu garto markay soo dhawaato wuxuu ku jawaabay: In addoontu dhasho sayidkeeda, in dadka kabaha la' ee qaawan ee saboolka ah, reer baadiyaha ah, ku tartamaan sara dhis. Markaasuu iska tegey. Markii Nebigii cabbaar aamusnaa ayuu yiri: Cumarow, ma garaneysay ninkii wax warsanayey markaasuu yiri Ilaahay iyo Rasuulkiisaa og ? Wuxuu yiri Nebiga (s.c.w.) wuxuu ahaa Jibriil oo idinku yimid inuu idin baro diintiinna.

Waxaa weriyay Muslim.

SHARAXA XADIISKA

Xadiiskani wuxuu koobay saldhigyadii Diinta Islaamka oo ah tiirarka Islaamka, tiirarka iimaanka iyo daacadnimada. Marka irridda laga gelayaa Diinta Islaamka waa inaad qirto ikhtiyaarkaada, in Ilaaha xaqa ah ma'ahee Ilaah kale jirin, in Nebi Maxamed Rasuulkii Ilaahay yahay, uguna soo dhiibay dadka iyo jinkaba Diinta Islaamka. Tiirka labaad ee Diintu waa salaadda, ninkii ka tagaana waa nin hal tiir ka haysta, diinta gurina hal tiir kuma dhismo.

Tiirka 3aad waa in la bixiyo sakada, qofka qaba xoolo ay ka waajibtay. Tiirka 4aad waa in la soomo bisha Ramadaan oo laga reebtoomo cuntada, cabidda iyo galmada u dhexeysa ragga iyo haweenka, laga bilaabo waaberiga ilaa qorraxdu ka dhacdo. Tiirka 5aad waa inaad u Xajidid Beydka Ilaahay ee Maka ku yaalla, waxaana laga rabaa tiirkan qofka awoodda u leh. Marka tiir kasta oo ka mid ah Shantaa, wuxuu ku fadhiyaa saldhig weyn oo xididda furuuc badan, haddaad si faah-faahsan u rabtid, waxaad ka heli kartaa kutubaha fiqiga.

Tiirarku iimaanku iyagu waa lix (6) oo kala ah, inaad rumeyso si dhab ah u ictiqaadiso jirista Ilaahay, inaad rumeyso jirista malaa'ikta oo ah khalqiga Ilaahay ka uumay nuur oo innaga duwan, inaad rumeyso in Ilaahay diimo soo dejiyay, laakiin, lagaama rabo tirada diimahaas iyo magacyadooda iyo meelaha ay ku soo degeen midna. (4) Inaad rumeysid in Ilaahay Nebiyo soo diray, laakiin, lagaama rabo tiradooda meelaha loo soo diray midna, waxaa kugu filan in Ilaahay Rasuul u soo diray ummaddiisa inaad rumeysid, (5) Inaad rumeysid maalinta xisaabta, inay jirto, maalin la xisaabi doono dadka waxay faleen dhimashada kaddib la soo saari doono lagana abaal marin doono waxay geysteen samaan iyo xumaan. (6) Inaad rumeysid dhacdooyinka ka dhacaaya dunida inay yihiin wax Ilaahay qaddaray shar iyo kheyrba.

Tiirarka iimaanku waa camal qalbiga ku xiran qofka iyo Ilaahay un baa og inuu run sheegayo iyo in kale, mana laha furuuc badan oo muuqaneysa sida tiirarka Islaamka.

Arrinta 3aad ee saldhigga islaamka, waa ixsaanka, waxaan dhihi karnaa waa dhuuxa islaamka. Haddii aanu geed dhuux laheynna isma taagi karo marka ixsaanka

waxaa loola jeedaa in ay qofka dhab ka tahay rumeynta Diinta Islaamka waa inuu daacad iyo hagar la'aan ugu camalfalo sharciga Islaamka.

Waa inuu Eebbe u caabbudo sidii asagoo hortaagan, maxaa yeelay, haddii aanu qofku arkeyn Ilaahay asagaa arkaaya.

Markii saldhigyadii Islaamku dhammaadeen ayuu warsaday Jibriil Nebigii (s.c.w.) waqtiga qiyaamuhu kacaayo, wuxuu ugu jawaabay: kaagama war rooni, sababtoo ah waa arrimaha cilmigooda Ilaahay la keli noqday oo aanu u sheegin khalqigiisa, halkaa waxaan ka oganeynaa dadka isku shuqliya inay wax ka sheegaan cilmi-qeybka, sida kuwa dhaha dunidu waxay jireysaa 7.000 oo sano ama 4.000 iyo shey iyo iwm., iney sheeko baraley iyo gambada dumarka tahay. Wuxuu warsaday haddana Jibriil astaamaha lagu ogaado in Qiyaamuhu dhow yahay wuxuu sheegay Nebigu (s.c.w.) in astaamaha ay ka mid yihiin: In addoontu sayidkeeda dhasho, waxay ku fasireen culamadu inay badan doonaan carruurta waalidkood ku caasi noqononaaya oon u aabbo yeeleyn xurmada, sharafta iyo xannaanada waalidku ka mudan yahay, carruurtooda ilaa ay ka gaaraan heer ay ula dhaqmaan hooyadooda sidii addoon ay leeyihiin ama qof ciidan ah oo u shaqeeya. Waxaa ka mid ah calaamadaha saacadda in dadka reer baadiyaha ah ee cayrta ah ay qabsan doonaan magaalooyinka kuna tartami doonaan saraha dhaadheer isuguna faani doonaan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Waxaa lagu koobay xadiiskan saldhigyadii Diinta Islaamka.

2. Waxaa lagu sheegay in waqtiga Qiyaamuhu kici doono Ilaahay oo keliya og yahay, haddii cid loo sheegi lahaa waxaa loo sheegi lahaa **Malaku-Jibriil** iyo Nebi Maxamed (s.c.w.).

3. Qofka Muslimka ah waxaa ku habboon inuu ku dadaalo nadaafadda dharkiisa iyo heybaddiisa sida Jibriil u soo labbistay oo kale.

الحديث الثالث

فى دعائم الإسلام

عن أبى عبدالرحمن عبدالله بن عمر بن الخطاب ــ رضى الله عنه ــ قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : (بنى الإسلام على خمس : شهادة أن لا اله ألا الله ، وأن محمداً رسول الله ، واقام الصلاة وايتاء الزكاة ، وحج البيت - وصوم رمضان) رواه البخارى ومسلم .

XADIISKA 3aad

DHIDIBBADA ISLAAMKA

Waxaa laga wariyey Cabdullaahi Bin-Cumar Binu Khaddaab-Allaha ka raalli noqdee - inuu yiri waxaan maqlay Nebiga (s.c.w.) oo leh: *"Waxaa lagu dhisay Islaamka Shan dhidib oo kala ah (1) Qiridda in Eebbahay keligii yahay, Nebi Maxamedna Rasuulkii Ilaahay yahay, (2) Oogidda salaadda, (3) Bixinta Sakada, (4) Gudashada Xajka, (5) Soonka Bisha Ramadaan."*

Waxaa weriyey Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Xadiiskan wuxuu la mid yahay xadiiska labaad qaybta ku saabsan arkaanta Islaamka, marka shantaasi dhidib, waa shanta tiir ee qofka loogu aqoonsan karo inuu ka mid yahay bulshada Muslimka ah. Muslinnimada runta ahna waa hadba sida qofku ugu dhaqmo shantaa Diin Islaam iyo waxyaalaha la xiriira.

الحديث الرابع

احوال الانسان

عن أبى عبدالرحمن عبدالله بن مسعود ــ رضى الله عنه ــ قال : حدثنا رسول الله وهو الصادق المصدوق : (انّ احدكم يجمع فى بطن امه اربعين يوما نطفة ، ثم يكون علقة مثل ذلك ، ثم يكون مضغة مثل ذلك ، ثم يرسل اليه الملك فينفخ فيه الروح و يؤمر بأربع كلمات : يكتب رزقه وأجله وعمله وشقى أو سعيد ، فوالله الذى لا اله غيره أن احدكم ليعمل بعمل أهل الجنة ما يكون بينه وبينها الا ذراع ، فيسبق عليه الكتاب ، فيعمل بعمل أهل النار فيدخلها ، وانَّ احدكم ليعمل بعمل أهل النار حتى ما يكون بينه وبينها الا ذراع فيسبق عليه الكتاب فيعمل بعمل أهل الجنة فيدخلها ، رواه البخارى .

XADIISKA 4aad

ABUURISTA AADAMIGA

Wuxuu yiri Cabdullaahi Binu-Mascuud - Eebbe ha ka raalli noqdee, - Waxaa noo xadisay Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) isagoo ah runle la rumeeye : Qofka waxaa lagu uruuriyaa caloosha hooyadii isagoo candhuuf yar ah 40 maalmood intaa in la'egna, wuxuu ahaanayaa xinjir yar, intaa in la'egna wuxuu noqonayaa waslad yar oo hilib ah, markaasaa loo soo dirayaa malag wuxu ku afuufayaa

nafta waxaana la farayaa afar (4) eray oo kala ah : inuu qoro arsaaqadiisa, cimrigiisa, shaqadiisa iyo inuu yahay shaqaabad ama saciid. Waxaan ku dhaartay Ilaahii aan Ilaah kale jirin qofku, wuxuu falayaa camalka reer-jaannaadka ilaa uu u jiraado in xusul ah, markaas had-duu yahay qof loo qoray Naarta, wuxuu falayaa camalka reer naareedka, markaasuu gelayaa Naarta. Ama qofku wuxuu falayaa camalka reer naareedka ilaa uu u jirsado in xulul ah, marka hadduu ahaa qof loo qoray Jannada wuxuu falayaa camalka reer Jannaadka markaasuu gelayaa Jannada.

Waxaa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu caddeynayaa heerarka kala duwan ee qofku marayo inta uu caloosha ku jiro, heerka ugu horreeya waa isagoo dhibic candhuufo ah ayuu gelayaa minka hooyada, muddo 120 beri ah ayey isu beddelaysaa cad yar oo hilib ah oo in mar la goosto la'eg. Marka ay 3 bilood u dhammaato ayaa laga abuurayaa nolosha adannimada iyo suuraddiisa, isla markaa Ilaahii aan cilmigiisu xuduudda laheyn oo og qofkaasi wuxuu ku kici doono shar iyo kheyr iyo wuxuu abaalmarin mudan doono, arrimahaasna waxaa fulinaya malaggii Eebbe u xilsaaray.

Waxaa kale oo xadiiskani na tusinayaa inaan Naarta iyo Jannada loo kala dhoweyn oo ay ku xiran tahay khaatuma kheyrka, waxaa la arkaa in qofku gaal yahay ama faasiq yahay, laakiin, marka geeridiisu soo dho-waato iska islaamo ama tooba keeno hadduu caasi yahay.

Haddaba waxaa ku habboon in qofku Ilaahay baryo, inuu khaatimadiisa kheyr ka dhigo.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Xaaladaha kala duwan oo qofku ku maraayo uurka hooyadii.
2. Ilaa 3 bilood laga gaaro inaan qofka lagu abuurin ruuxda aadannimada.
3. In ruuxd aadannimada iyo nolosha xayawaanka shahwadu kala duwan yihiin.
4. Kheyrka iyo shartu sidey isugu dhow yihiin.

الحديث الخامس

النهى عن البـدع

عن أم المؤمنين عبدالله عائشة ــ رضى الله عنها قالت : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من احدث فى امرنا هذا ما ليس منه فهورد) رواه البخارى ومسلم ، وفى رواية المسلم (من عمل عملا ليس عليه أمرنا فهورد) .

XADIISKA 5aad

BIDCADA

Waxaa laga weriyay hooyadii Muuminiinta Caasha Binti Abii Bakar - Alla ha ka raalli noqdee inay tiri wuxuu yiri Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) *"Qofkii amarkayagan ku soo dara waxa aan ka mid ahayn isagaa lagu celinayaa.*

Waxaa Weriyay Bukhaari iyo Muslim.

Wuxuu Muslim gaar u weriyay : Ninkii ku camalfala wax aan la farin isagaa lagu celinayaa.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu caddeynayaa qofkii ka leexda Jidkii Eebbahay iyo Rasuulku jideeyeen inuu baadi

yahay. Xadiiskani waa udubbada ugu waaweyn ee Islaamka, wuxuu ka digayaa in Diinta lagu soo daro wax aan ka mid ahayn ama la beddelo ama la qallooclyo. Sababtoo ah Diinta Islaamku wey dhammeystiran tahay oo Ilaahay baa abyay, marka qofkii wax ku soo daraya wuxuu ka dhigan yahay qof leh anigaa Ilaahay ka aqoon badan oo waxaanu sheegin baan Diinta ku darayaa. Waxyaalaha laga digaayo in diinta lagu soo dirriyo ma aha keliya cibaada ee waa farac kasta oo ka mid ah Diinta Islaamka sida macaamilaadka Nikaaxa, Usluubta, Anshaxa, Xiriirka Bulshada, xuquuqdooda iwm. Haddaba, qofka muslimka ah ee ku camalfala masalo aan sharciga ku dhisneyn abaalkiisu waa in camalkiisu buro oon laga ajar-siin, weliba waxaa la arkaa inuu ku dambaabo ama diintaba kaga baxo falalka qaarkood.

Haddaba, waxaa waajib ku ah qof kasta oo muslim ah inuu hubsado in camalkiisu sharciga waafagsan yahay iyo in kale. Waxaana jira miisaan lagu qiyaaso camalka oo ah sida uu Nebigu (s.c.w.) iyo asxaabtiisu ugu camalfali jireen mas'alada hortaalla, waxaad heleysaa jawaab saxiix ah oo laga soo weriyay Nebigii iyo Asxaabtiisii. Haddaba, in laga digtoonaado bidcada iyo sheekada ku-tiri-ku-teenka ah ee loo ekeysiinayo diinta laguna khawiyeysiinayo dadka ma- kastada ah ama aqoonta gaaban xagga diinta.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Mas'ala kasta oon sharciga ku fadhin waa baadinnnimo,;
2. In laga digtoonaado bidcada;
3. In qofku falkiisa ku miisaamo sharciga islaamka;

4. In la barto diinta si loo kala saaro bidcada iyo sunnada;
5. In diintu dadka ku filan tahay oo laga deeqtoon yahay bidcada.

الحديث السادس

تـرك الشـبهات

عن أبى عبدالله النعمان بن بشير ــ رضى الله عنهما ــ قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : (أن الحلال بين وأن الحرام بين ، وبينهما أمور مشتبهات لا يعلمن كثير من الناس ، فمن اتقى الشبهات ، فقد استبر ــ لدينه وعرضه ، ومن وقع فى الشبهات ، وقع فى الحرام كالراعى يرعى حول الحمى يوشك أن يرتع فيه ، الآ وانّ لكل ملك حمى ، الآ وأنّ حمى الله محارمه ، الآ وأن فى الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله ، واذا فسدت فسد الجسد كله ، الآ وهى القلب .

XADIISKA 6aad

KA DHEERAANSHAHA SHUBHADA

Waxaa laga weriyay Abii-Cabdullaahi Nucmaan Binu-Bashiir-Eebbe ha ka raalli noqdee - inuu yiri waxaan maqlay Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) oo leh *"Xalaashu waa caddahay, xaaraantuna waa caddahay, waxaana jira arrimo murugsan oon xalaal iyo xaaraan midna ku caddeyn, dadka badankiisuna ka warqabin, marka ninka ka dhowrsada arrimahaa shakigu ku jiro waxaa u badbaaday diintiisa iyo sharafkiisa, ninkii arrimaha shakiga ku dhacaana waa nin ku dhacay xaaraan oo kale sidii nin xoolo u foofiyay meel seero agteed ah, waxaa looga baqaa in xooluhu seerahaa u dhacaan oo ay daaqaan. Hooyaay ! ogaada in Boqor kasta leeyahay seero ama xirmooyin seeraha Ilaahayna waa waxa uu xaaraantinimeeyaya."*

Hooyay ! ogaada in jirka ay ku jirto waslad hilib ah oo haddii ay hagaagto jirkoo dhan baa hagaagaya, haddii ay xumaato jirkoo dhan baa xumaanaya. Ogaada taasi waa qalbiga.

Waxaa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani waa saldhigga cilmiga fiqiga ee lagu qeexay xalaasha iyo xaaraanta, waxaanu xadiisku inoogu qaybiyay waxyaalaha innaga hor imaanaya xaalo ama fal inaaney ka baxsaneyn saddex xaalo midkood.

1. Wax lagu caddeeyay xaaraannimadiisa.
2. Waxa la caddeeyay xalaalnimadiisa.
3. Waxa laga shakiyay inuu xalaal yahay iyo inuu xaaraan yahay.

Marka labada hore muran kama joogo ku dhaqankooda, waxaase xadiisku tilmaamay wixii laga yeeli lahaa xaaladda saddexaad, waxaanu amray in laga dheeraado shubhada intii lagu dhici lahaa xaaraanta.

Wuxuu ku matalay shubhada nin xoolo u foofiyay beero soohdintood, wuxuu halis u yahay in xoolihiisu beeraha u dhacaan oo ay daaqaan, halkaana waxa ka dhacaaya in ninkii beertiisa la daaqay dagaal ku qaado ninka xoolaha la jiray, marka si dagaalkaa looga nabadgalo waa in xoolaha laga dheereeyo soohdinta beeraha. Haddaba, beerta Ilaahay waa waxa uu xaaraantinnimeeyay, ninkii beertaa u dhacaana waa inuu isu diyaariyo dagaalka Ilaahay.

Waxa kale oo xadiisku sheegay in qofka gudihiisa laga hoggaamiyo, haddii, qofka hoggaankiisa guduhu

toosnaado qofkuna waa toosayaa, haddii hoggaanka guduhu qalloocdo qofkuna waa qalloocanayaa, sidoo kale waxaa laga soo weriyay falsafayaqaannadii Giriiggii hore. Insaanku waa xayawaan gudihiisa laga hoggaamiyo. Haddaba, hoggaanka guduhu muxuu yahay; hoggaanka guduhu waa Qalbiga. Marka waa inuu qofku ku dadaalo siduu qalbigiisa uga dhigi lahaa mid saafi ah oo toosan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Kala soocidda xalaasha, xaaraanta iyo shubhada,
2. In shubhada laga dheeraado si looga nabadgalo xaaraanta,
3. In qofku hagaajiyo qalbigiisa kana nadiifiyo xinka, xasadka, calool ku-haynta i.w.m.

الحديث السابع

النصيحـــة

عن أبي رقيـة تميم بـن أوس الدارى ــ رضى الله عنه ــ أنّ النّبي صلى الله عليـه وسلم قال : (الدين النصيحة ، قلنا : لمن ؟ قال : لله ولكتابه ولرسوله ولائمة المسلمين وعامتهم ، رواه مسلم .

XADIISKA 7aad

Waxaa laga weriyay Abii-Ruqiya Tamiim Binu-Aws Al-Daari, Allaha ha ka raalli noqdee, in Nebigu yiri (s.c.w.) *"Diinku waa waano, waxaannu niri* «ayuu u yahay?. Wuxuu yiri» wuxuu u yahay Ilaahay Kitaabkiisa, Rasuulkiisa, madaxda muslimiinta iyo dadweynaha."

Waxaa weriyay Muslim.

SARAXA

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa qiimaha weyn ee waanadu ku leedahay Diinta Islaamka, Diintu waxay waano u tahay Ilaahay waxaa looga jeedaa : In la aqbalo waanadiisa uu dadka ugu yeeray, in la rumeeyo keli ahaantiisa, in lagu sheego keli ah wuxuu isagu isku tilmaamay, lagalana haro shirkiga ama wadaajinta cibaadada, xaqa Ilahayna aan cid kale la siinin, nicmaduu kuugu deeqay aan cid kale loo tiirin. Wuxuu diinku waana u yahay Kitaabka Ilaahay: in la rumeeyo inuu yahay kitaab ka soo degay xagga Ilaahay, kaddibna la xurmeeyo laguna camal falo. Wuxuu diinku waano ugu yahay Nebiga (s.c.w.) in la rumeeyo inuu yahay Rasuulkii Ilaahay u soo diray dadka lana rumeeyo wuxuu sheego oo dhan, lana raaco awaamiirta uu faro, lagana dheeraado wuxuu reebo.

Madaxda Muslimka wuxuu diinku waano ugu yahay waa in xaqa loogu gargaaro wixii gefef ah ama qallooc ah lagu baraarujiyo amarrada ay soo saaraan ee ay dadka ugu daneynayaan in la fuliyo inaan loo baarin ceebo, inaan laga faafin dacaayad dadka nacsiisa iyo in lagu gacansiiyo mashaariicda lagu hormarinaayo danaha ummadda iyo inaan ammaan been-been ah iyo munaafaqnimo lala hoos roorin.

Dadweynaha wuxuu waano ugu yahay in lagu hanuuniyo xaqa, in wax la baro, kuwa qalloocan, in looga digo xumaanta kuwa jaahilka ah wax la baro iwm. Marka diinkuba wuxuu ku hirgeli karo waa waano iyo wax isu sheeg.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Wuxuu na tusayaa in waanadu qiimo weyn ku leedahay Diinta Islaamka,

2. Waana Ilaahay waa in la aqbalo wuxuu ummaddiisa ku waaniyay,
3. Waanadá Rasuulka waa in la rumeeyo lana raaco jidka uu inoo jideeyay,
4. Waanada kitaabka waa in lagu camalfalo,
5. Waanada Madaxda waa in lagu caawiyo fulinta xaqa,
6. Waanada dadweynaha waa in la hanuuniyaa.

الحديث الثامن

حـــرمة المسلم

عن ابن عمر ــ رضى الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (أمرت أن اقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا اله الآ الله وأن محمداً رسول الله ، و يقيموا الصلاة و يؤتوا الزكاة فاذا فعلوا ذلك عصموا منى دماءهم وأموالهم الا بحق الاسلام وحسابهم على الله تعالى ، رواه البخارى ومسلم .

XADIISKA 8aad

XURMADA MUSLINKA

Waxaa laga weriyay Cabdullaahi Binu-Cumar - Allaha ka raalli noqdee - inuu yiri Nebigu (s.c.w.),*"Waxaa lay amray inaan dadka la jihaado ilaa ay ka qiraan waaxidnimada Ilaahay iyo Nebinnimada Rasuulka Ilaahay, salaadda tukadaan, sakadana bixiyaan. Haddii ay sidaa yeelaan waxaa iga badbaadaya dhiiggooda, iyo maalkooda wixii aan ka aheyn xaqa islaamka, wixii intaa ka dheeraada Ilaahay baa ka xisaabaya".*

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu inoo sheegay Saldhigyada Islaamka ugu waaweyn oo qofkii diida lala jihaadayo dhiiggiisa iyo maalkiisa inay xalaal yihiin. Imaamka Muslimiinta, ninkii intaa laga helo waa xaaraan in dhiiggiisa la daadiyo iyo in xoolahiisa la dhaco. Xaqa islaamka waxaa looga jeedaa ku dhaqanka xeerka islaamka, sida bixinta xuquuqda lagu yeesho xoolahiisa iyo naftiisa, ka dheeraanshaha dembiyada waaweyn iyo guud ahaan dhowridda sharciga. Qofka sidaa muuqata ugu dhaqma diinta islaamka haddii si hoos ahaan ah uu ku koco waxyaalaha ku reeban diinta, Ilaahay baa la xisaabtami doona, innagu waxaan kula dhaqmeynaa sida inooga muuqata, haddiise uu muujiyo Islaannimo hoosna ku qarsado gaalnimo ama munaafaqnimo, innagu shaqo kuma lihin, waxa u qarsoon waxaan ula dhaqmeynaa muslinnimo toosan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In lala jihaado Cadowga Islaamka, ilaa ay ka islaamaan, ama ay cahdi la galaan imaamka muslimka;
2. Ninka inkira salaadda ama diida sakada wuxuu la mid yahay gaalada cadawga u ah islaamka;
3. In qofka muslimka dhiiggiisa iyo maalkiisaba ay xaaraan yihiin in lagu xadgudbo;
4. Dhiigga muslimka in la daadiyaa waa xaaraan, xoolihiisa in la dhacaa waa xaaraan;
5. Qofka Islaannimada muujinaaya waa laga aqbalayaa wixii u qarsoon Ilaahay baa loo tala saaranayaa.

الحديث التاسع

لا تكليف الا بقدر الاستطاعة

عن أبي هريرة عبدالرحمن بن صخر ــ رضي الله عنه ــ قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : (ما نهيتكم عنه فاجتنبوه ، وما أمرتكم به فأتوا منه ما استطعتم ، فانما اهلك الذين من قبلكم كثرة مسائلهم واختلافهم على انبيائهم) رواه البخاري ومسلم .

XADIISKA 9aad

QOFKA LAGUMA WAAJIBIYO WAX KA SARREEYA AWOODDIISA

Waxaa laga weriyay Abii-Hureyra Cabdiraxmaan Binu-Sakhar - Allaha ha ka raalli noqdee inuu yiri waxaan ka maqlay Rasuulka Ilaahay (s.c.w.) oo leh : *"Waxaan idinka reebo ka dheeraada, waxaan idin faray la imaada inta awooddiinnu gaadho, waxa halaagay dadkii idinka horreeyay su'aal badnaan iyo khilaafkii Nebiyadooda."*

Waxaa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ugu yeerayaa Muslimiinta in ay Nebiga raacaan, waxaana saldhig u ah raacidda Nebiga (s.c.w.) ka dheeraashaha wuxuu reebay, taasoo aan ku xirneyn awood, maxaa yeelay, iska dhowridda waxyaalaha xaaraanta ah kuma xirna awood ee waa wax qof kastaba ka suuroobi kara, waxaan ka ahayn xaaladaha khatarta ah ee bakhtigu bannaanaado.

Laakiin, wixii Nebigu faray iyagu waxay ku xiran yihiin in qofku awoodi karo, sababtoo ah wixii ka baxsan awoodda qofka loo qaban maayo, waxaase waajib ah wixii awooddiisa inuu daacad iyo hagar la'aan u fuliyo.

Waxaa kale ee Nebigu (s.c.w.) nooga warramay in ummadihii hore qaar ka mid ah lagu rogay su'aal badnaa iyo inay khilaafi jireen waxay faraan Nebiyadoodu, su'aasha badan waxaa loola jeedaa su'aalaha looga dan leeyahay xujada iyo caragsiga ee ma aha in qofku warsado waxyaalaha uu jaahilka ka yahay haddi uu doonayo kaliya aqoon kororsi iyo ku dhaqan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Wixii Nebiga (s.c.w.) reebay in laga dheeraado,
2. Wixii Nebiga faray in la falo inta awooddu ku gaarsiiso,
3. Su'aalaha aan loo baahneyn inaan culimada loo jeedin,
4. Qofka inaan lagu kallifin waxa aanu awoodi karin,
5. Inay waajib tahay raacidda jidka Nebiga.

الحديث العاشر

أكل الحلال

عن أبي هريرة – رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : أن الله تعالى طيب لا يقبل الا طيبا ، وأن الله أمر المؤمنين بما أمر المرسلين ، فقال تعالى (يا أيها الرسل كلوا من الطيبات وأعملوا عمل صالحا) . وقال تعالى : يا أيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم) ثم ذكر الرجل يطيل السفر اشعث أغبر يمد يديه الى السماء ، يا رب . . يا رب ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذى بالحرام ، فانى يستجاب له ؟ رواه مسلم .

XADIISKA 10aad

WAX LA WADA FARAY NEBIYADA IYO MUSLIMIINTA

Waxaa laga weriyay Abii-Hureyra - Allaha ha ka raalli noqdee - inuu yiri, Rasuulkii Ilaahay wuxuu yiri : *"Ilaahay waa wanaagsan yahay mana aqbalo wax aan wanaagsaneyn, Ilaahayna wuxuu faray muu'miniinta, wuxuu faray Rususha sida uu ku sheegay ayaad dheheysa - Rusuleey cunno fiican cuna camal fiicanna fala, iyo aayad dheheysa: Muu'miniineey cuna waxa fiican ee aan idinku arsaaqay."* Markaasuu xusay nin meel dheer u socoteeyey oo timihii basaaseen, kubabka boor ku leh, oo gacmaha kor u taagaya, isagoo Ilaahay baryaaya oo leh Rabigeyow, rabigeeyow, isla markaana cuntadiisa xaaraan tahay, cabiddiisu xaaraan tahay, dharkiisu xaaraan yahay, xaaraan la soo qoodiyay - sidee looga aqbalayaa ducadiisa. ?

Waxaa weriyay Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ka mid yahay xadiisyada qiimaha weyn ku leh fiqiga Islaamka, wuxuu na tusayaa in qofkii wax wanaagsan aan sadaqeysan laga aqbaleynin wax aan wanaagsaneyn ha noqdo xoolo cunto, dhar iwm. Waxa aanu isaga naftiisa u qaadaneynin yaanu sadaqada ula bixin.

Aayad qor'aan ah waxay sheegtay : "Inaan qofku wanaag heleynin ilaa uu bixiyo waxa uu naftiisa u jecel yahay. Xagga falka camal aan wanaagsaneyn Ilaahay ma aqbalaayo sida camalka looga jeedo ha lagaa sheego ama ha lagugu ammaano ama aad xoolo ku heshid ama camal shirki ku dheehan yahay ama aan sharcigaba ku dhisneyn.

Xadiiskani wuxuu sheegay in Rususha iyo Muu'miniinta ay u gudboon yihiin xalaal miiradnimada. Waxana la faray labadoodaba inay wax wanaagsan cunaan. Camal wanaagsan falaan, cuntada wanaagsan waa midda xalaasha ah camalka wanaagsan waa midka ka fayoow shirkiga ee waafagsan sharciga. Waxa kale ee xadiiskan inoo sheegayaa in ku dhaqanka waxyaalaha xaaaraanta ah ay qofka ka fogeyneyso naxariista Eebbahay, maxaa yeelay, qofkii socotada ahaa ee safarku tabaaleeyay wuxuu mudan yahay naxariis, haddiise uu yahay xaaraan-quute xaq uma laha in la aqbalo ducadiisa ilaa uu ka toobad keeno uu Ilaahay u noqdo.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Inaan Ilaahay aqbaleynin camal-xun,
2. In qofku sadaqaysto wax wanaagsan ee uu jecel yahay,
3. In ku dhaqanka xaaraanta qofka ka fogeynayo Ilaahay.

الحديث الحادى عشر

الـــــورع

عن أبى محمد الحسن بن على بن أبى طالب ، سبط رسول الله صلى الله عليه وسلم وريحانته ــ رضى الله عنهما ــ قال : حفظت من رسول الله صلى الله عليه وسلم : (دع ما يريبك الى مالا يريبك) رواه الترمذى والنسائى ، وقال الترمذى : حديث حسن صحيح .

XADIISKA 11aad

DHOWR - SOONAANTA

Waxaa laga weriyay Abii-Maxamed Al-Xasan Binu-Cali Binu-Abii-Daalib - Allaha ka raalli noqdee - inuu yiri

waxaan ka xafiday Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) : *"Dhaaf wixii shaki ku geliya oo aad wax cad ee aan shaki ku jirin."*

Waxaa weriyay Tirmadi iyo Nasai waxaana yiri Tirmidi, waa xadiis Xasan oo saxiix ah.

SHARAXA

Xadiiskani waa saldhig adag oo qofka muslimka ah cuskan karo markay ka hor yimaadaan arrimo murugsan ama shubho ku jirto oon xalaal iyo xaaraan midna lagu caddeyn ama camal lagu muransan yahay inuu sharciga waafagsan yahay iyo in kale. Haddaba, marka arrintaasi kula soo gudboonaado wuxuu ku farayaa xadiiskan inaad isla dhaaftid wixii shaki kaa galo kuna dhaqantid waxa aad hubto inuu xaq yahay.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In qofku ku dhiso camalka uu Ilaahay ugu dhawaanayo wax uu hubo,
2. Inaanan qofku isku haleyn wax shaki ku jiro,
3. Ka dheeraanshaha shubhada iyo shakiga.

الحديث الثانى عشر

لا تتدخل فيما لا يعنيك

عنى أبى هريرة ــ رضى الله عنه ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من حسن اسلام المرء تركه ما لا يعنيه) حديث حسن رواه الترمذى وغيره هكذا .

XADIISKA 12aad

HA FARA GELIN WAX AADAN KU SHAQA LAHAYN

Waxaa laga weriyay Abii Hureeyra inuu yiri Rasuul-

kii Ilaahay wuxuu yiri : *"Qofka Islaam wanaaggiisu waa inaanu faraha la gelin arrimo aanu shaqa ku laheyn."*

Waa xadiis Xasan ah - Waxaa weriyay Tirmidi iyo kuwa kale

SHARAXA

Xadiiskani waa edbinta nafta iyo la xisaabtankeeda, sababtoo ah waxaa dhab ah in dadku u badan yahay iney waqtigooda qaaliga ah badankiisa ku tabiyaan wax aaney waxba ugu jirin, marka waa in qofku miisaamo falkiisa iyo hadalkiisa waa inuu ogaado sidey arrimuhu xiriir ula leeyihiin noloshiisa, kaddib wixii wax u taraya adduunkiisa ama aakhiradiisa uu ku dhaqaaqo wixii aan waxba faa'iido u laheyna waa inuu ka gaabsado, waa in aanu faraha la gelin arrimaha dadka kale khuseeya ee u gaarka ah.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In qofku ilaaliyo ficilkiisa iyo hadalkiisa kuna abbaaro meel ku habboon,
2. Inaan faraha lala gelin arrimo aaney waxba uga shan iyo toban aheyn,
3. Inuu qofku u jeediyo awooddiisa wax isaga anfacaaya ama dadka kale wax u taraaya.

الحديث الثالث عشر

المحبـــة

عن أبي حمزة أنس بن مالك ــ رضى الله عنه ــ خادم رسول الله صلى الله عليه وسلم عن النبي (ص) قال (لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه) رواه البخارى ومسلم .

XADIISKA 13aad

KALGACEYLKA

Waxaa laga weriyay Abii Xamsa Aanis Binu Maalik - Allaha ka raalli noqdee - oo ahaa adeegihii Rasuulka (s.c.w.) inuu ka weriyay Nebiga inuu yiri : *"Qofka iimaankiisu dhab ma noqdo ilaa uu la jeclaado walaalkii waxa uu naftiisa la jecelyahay."*

Waxaa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa qiimaha weyn ee jaceylka ku leeyahay bulshada Muslimka ah. Sida runta jaceylku waa saldhigga iskaashiga iyo xasilloonaanta bulshada laga bilaabo qoyska ilaa heerka dowladnimada, waa mabda'a insaani ah, marka la yaab ma laha haddii Nebigeennu (s.c.w.) ku xiray iimaanka qofka inuu walaalihii la jeclaado waxa uu naftiisa u doonaayo, taasoo ah inaanu qofku xaasid ku noqon dadka walaalihiis, uusan ka xumaanin ama ku nicin haddii ay qof walaalkii ah wax u kordhaan.

Isla markaa wuxuu xadiisku ina tusinayaa inaan qofku u qaadin walaalihii xumaato aanu naftiisa uga raalli aheyn. Mar haddii ay dadku is-jeclaadaan wey isku kalsoonaan karaan marka waxa halkaa ka dhalanaya iskaashi, wada-shaqeyn iyo wax wadaqabsi.

"Tusaale ahaan" waxaad la jeceshahay naftaada caafimaad, maal badan, magac iyo sharaf, sidoo kale la jeclaw dadka walaalahaa ah waxyaalahaas oo dhan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Ka dheeraanshaha xaasidnimada iyo xumaanta qalbiga lagu hayo,

2. In qofka iimaankiisa ku xiran yahay waxa uu walaalihiisa muslinka ah qalbiga ugu hayo,
3. Inuu ka dhowro qofka wixii aanu naftiisa u quureyn,
4. Inuu ku dadaalo waxyaalaha u soo jiidaaya jeceylka walaalihii kana dheeraado wixii naceyb iyo colaad uga abuuraya qalbiga.

الحديث الرابع عشر

متى يهدر دم المسلـم

عـن أبى مسعود (١ ــ رضى الله تعالى عنه ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يحل دم امرىء مسلم الا باحدى ثلاث : الثيب الزانى ، والنفس بالنفس ، والتارك لدينه المفارق للجماعة) رواه البخارى ومسلم .

XADIISKA 14aad

WAXYAALAHA DHIIGGA ISLAAMKA BANNEYNAYA

Waxaa laga weriyay Ibnu Mascuud - Allaha ka raalli noqdee-inuu yiri Rasuulka Ilaahay (s.c.w.) wuxuu yiri-:*"Qof muslim ah ma bannaana in dhiiggiisa la daadiyo haddaan saddex midkood ku kicin, 1) Qofkii isagoo reer leh sineysta, 2) Kii qof muslim ah dila, 3) Qofka diinta ka baxa ee jamaca muslinka ka faquuqma."*

Waxa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu caddeynayaa halka islaamku ka taagan yahay dembiyada foosha xun, maxaa yeelay, dhiigga islaamku aad buu qaali u yahay mana oggola islaamku in dhayal lagu daadiyo, marka waxaa loo banneeyay dhiigga qofka dembiyada midkood falay waa iney yihiin dembiyo halis ah oo halbowlaha goynaya xasilloonaanta iyo nabadgelyada bulshada muslimka ah ee ku dhisan isku kalsoonaanta iyo iskaashiga.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In seddexdaa dembi ee dhiigga muslimka xalaaleynaya yihiin keli ah sinada uu falo qofka reerka yeeshay iyo qofkii dilay ruux muslim ah iyo qofkii ridoobay;
2. Sida islaamku u ilaaliyo nasabka iyo sharafta qofka muslimka ah;
3. Ilaalinta nabadgelyada iyo wixii bulshada qas gelinaya.

الحديث الخامس عشر

آداب عـــاليـــة

عـن أبى هريرة ــ رضى الله عنه ــ انّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت ، ومن كان مؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم جاره ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه ، رواه البخارى ومسلم .

XADIISKA 15aad

ANSHAXA WANAAGSAN

Waxaa laga weriyay Abii Hureeyra - Allaha ka raalli noqdee - inuu yiri Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) wuxuu yiri: *"Qofkii rumeeyaya Ilaahay iyo qiyaamaha ha ku hadlo kheyr ama ha iska aamuso, qofkii Ilaahay iyo qiyaamaha rumeeyay ha xurmeeyo deriskiisa, qofkii Ilaahay iyo Qiyaamaha rumeeyay ha soo dhoweeyo martidiisa."*

Waxaa weriyay Bukhaari iyo Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ina barayaa dhaqanka wanaagsan ee ku habboon sharafta qofka muslimka ah, hadalku waa qalabka kowaad ee dadka kuu soo dhoweynaaya ama kaa fogeynaaya, marka qofku waa inuu ku fakiro waxa uu ku hadlaayo inta hadalka ku jiro afkiisa marka haddii uu rabo inuu hadlo wax kheyr leh oo waxtar leh ha ku hadlo, haddiise uu yahay mid shar ah oo dhibaato u soo jiidaaya qofka naftiisa amase cid kalaba waa inuu iska aamusaa.

Xagga jaarka qofka iimaanka leh waa inuu dhowro xuquuqda olloggiisa oo ah inuu ciso sharaf iyo is xurmeyn iyo is xaq dhowr kula dhaqmo. Sidoo kale qofka iimaanka leh waa qofka martidiisa soo dhoweeya oo soora, maxaa yeelay, qofka martida ah waa qof tabaaleysan oo ka fog gurigiisii marka wuxuu u baahan yahay gargaar iyo hanuunin waxa uu rabo iyo soo dhoweyn xagga hoyga iyo hungurigaba.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In qofku fikiro intuuna hadlin,
2. Inuu kheyr ku hadlo sharkana ka af-haysto,
3. Inuu dhowro xuquuqda jaarka,
4. In la sooro martida.

الحديث السادس عشر

الغـــضـــب

عن أبى هريرة ــ رضى الله عنه : ــ (أن رجلا قال للنبى صلى الله عليه وسلم : أوصنى ، قال : لا تغضب ، فردّد مرارا ، قال : لا تغضب) رواه البخارى ومسلم .

XADIISKA 16aad

CARADA

Waxaa laga weriyay Abii Hureyra - Allaha ka raalli noqdee - in nin u yimid Nebiga (s.c.w.) kuna yiri ii dardaaran markaasuu Nebigu yiri : *"Ha caroonin. Markaasuu ku cel celiyay erayga ha caroonin."*

Waxaa weriyay Bukhaari.

SHARAXA

Caradu waxay ka mid tahay jirrooyinka xun xun ee qofka jarka ka tuura, dembiyo waaweyna u soo jiida, lamana celin karo carada oo waa wax ku abuuran qofka oo marka lagula kaco wax aanu raalli ka aheyn dhiiggiisa dhaqaajiya, marka Nebigu wuxuu ugu yeerayaa muslimiinta iney is celiyaan intey caro burburayaan, waa inaan qofku u hoggaansamin waxay caradu u yeereyso, xadiis kale wuxuu Nebigu ku waaniyay qofka caradu qaadqaadeyso inuu weysa qaato ama xaalka uu ahaa beddelo oo hadduu taagnaa fariisto hadduu fadhiyay jiifsado... Marka xadiiskani wuxuu kuugu yeerayaa inaan caradu xadka kaa saarin.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Waa inuu xusuusto qofku waxa ka dhalanaya carada,
2. Waa inuu qofku is-celiyo haddii uu caroodo, oo wax kale ku caro burburo,
3. Inuu ka dheeraado inuu qaado tillaabo ama go'aan isagoo careysan, maxaa yeelay, wuxuu ka shalayn doonaa markay caradu ka baxdo.

الحديث السابع عشر

الاحســـان

عن أبي يعلى شداد بن أوس ــ رضى الله عنه ــ عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (أن الله كتب الاحسان على كل شيء فاذا قتلتم فاحسنوا القتلة ، واذا ذبحتم فاحسنوا الذبحة ، وليحد أحدكم شفرته ، وليرح ذبيحته) . رواه مسلم .

XADIISKA 17aad

NAXARIIS

Waxaa laga weriyay Abii Yaclaa Shiddaad Binu Aus - Allaha ka raalli noqdee - inuu yiri Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) *"Wax walba waxa Ilaahay u waajibiyay samafal, haddii aad wax dileysaan si wanaagsan wax u dila oo ha ku silcinina neefta waxa la dilaayo, haddii aad wax gowraceysaan si wanaagsan u gowraca, qofka wax gowracaya waa inuu middida soofeeyo uu neefka u raaxeeyo."*

Waxaa weriyay Muslim.

SHARAXA

Wuxuu ka hadlayaa xadiiskani sida islaamku naxariista ugu dadaalayo, maxaa yeelay, qofkii muteystay in la dilo waa in islaannimada loogu naxariisto oon nafta lagu silcin, marka waa in qalabka lagu dilayo yahay mid dhaqso nafta uga qabanaya, Naxariistaasi kuma koobna dadka ee waxaa loo naxariisanayaa xoolaha iyagana waa in loo fududeeyo oo lagu gowraco middi aad u afweyn oo markiiba u raaxeysa.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qiimaha naxariistu ku leedahay Diinta Islaamka,
2. Qofka la ciqaabaayo waa inaan si xun oo silac ah loo ciqaabin,
3. In xoolaha loo naxariisto,
4. Marba haddii loo ixsaan falaayo qofka nafta laga qabanaayo marka kan noolna waa in loo ixsaan falo oo laga dhowro dhibka, cadaadinta, qallooca iyo dulmiga.

الحديث الثامن عشر

آداب اســـلاميـــة

عن أبي ذر جندب بن جنادة وأبي عبدالرحمن معاذ ابن جبل ــ رضى الله عنهما ــ عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (آتق الله حثما كنت واتبع السيئة الحسنة تمحها ، وخالق الناس بخلق حسن) . رواه الترمذى وقال : حديث حسن ، وفى بعض النسخ : حسن صحيح .

XADIISKA 18aad

LA DHAQANKA DADKA

Waxaa laga weriyay Abii Jundub Binu Junaada - Waa Abii Cabdiraxmaan Macaad Binu Jabal - Allaha ka raalli noqdee iney ka weriyeen Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) inuu yir: *"Eebbe ka cabso, meel kasta oo aad joogtid, xumaantana raaci samaan tirtirta, dadkana dabeecad fiican kula dhaqan."*

Waxaa weriyay Tirmidi.
Wuxuuna yiri waa xadiis Xasan ah.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa anshaxa qofka muslin ah xagga Ilaahay iyo xagga aadamigaba, xagga Ilaahay waa inuu iska dhowro meel kasta oo uu joogo ku xad-gudubka sharciga iyo xuduuda Ilaahay, haddii uu xumaan sameeyo uu ku xa-dgudbo waxa ka mid ah sharciga waa inuu isgaaro oo uu ka noqdo xumaantii haddii uu sidaa yeelo waa laga tirtirayaa ciqaabtii dembiga uu galay.

Xagga dadka wuxuu faray xadiiskani in qofka muslinka ah kula dhaqmo dadka dabeecad wanaagsan, taasoo ah inaad dadka nabadgeliso oon dhibkaaga gaarin kaddibna aad wax u tartid dadka kale adigoon wax abaalgud ah ka sugin, waa in dadka dheeftaadu gaarto dhibkaaguna gaarin waa sidaas dabeecadda fiican.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Cabsida Ilaahay iney waajib tahay,
2. In qofku iska dhowro ku xadgudbidda sharciga,
3. Qofkii xumaan falaa waa inuu is-gaaro uu xumaantii wanaag ku beddelo,
4. Qofka Muslimka ah waa inuu dabeecad fiican dadka kula dhaqmaa,
5. Qofku waa inuu ahaado waxtare aan waxyeella laheyn.

الحاديث التاسع عشر

عنـــايـــة الله

عن أبى العباس عبدالله بن عباس ــ رضى الله عنهما ــ كنت خلف النبى صلى الله عليه وسلم يوما ، فقال لى : يا غلام ، انى أعلمك كلمات : احفظ الله يحفظك ، احفظ الله تجده تجاهك ، اذا سألت فاسأل الله ، واذا استعنت فاستعن بالله ، واعلم أن الامة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشىء لم ينفعوك الا بشىء قد كتبه الله لك ، أن اجتمعوا على أن يضروك بشىء لم يضروك الا بشىء قد كتبه الله عليك ، رفعت الاقلام وجفت الصحف) . رواه الترمذى وقال : حديث صحيح .

XADIISKA 19aad

GARGAARKA EEBBAHAY

Waxaa laga weriyay Abii Al - Cabbaas Cabdullaahi Binu Cabbaas Allaha ka raalli noqdee inuu yiri : Anigoo daba socda Nebiga (s.c.w.) maalin ayuu i yiri: dhegeyso wiilyahow waxaan ku barayaa ereyadan: Ilaahay dhowr isaguna waa ku dhowraya, Ilaahay dhowr waxaad ka heli doontaa hortaada. Haddii aad wax baryeysid Ilaahay tuug, haddii aad gargaar dooneysid Ilaahay gargaarso. Ogow haddii ummaddoo dhan isugu tagto iney wax kuu tarto waxaan Eebbe ku qorin kuuma qaban karaan. Haddii ay isugu tagaan iney dhib ku gaarsiiyaan kuma gaarsiin karaan wax aan laguu qorin, qalinkii waa la rafacay inqaastii xaanshadana wey qallashay. **Waxaa weriyay Tirmidi oo yiri waa xadiis Xasan ah oo saxiix ah.**

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa sidii leysugu kalsoon lahaa Ilaahayna loo cuskan lahaa. Haddii qofku xafido amarka Ilaahay faray isagana Ilaahay baa ka xafidaaya

musiibooyinka duninda ku baahsan, macnaha waa haddii aad raacdid jidka toosan ee Ilaahay jideeyay waxaad ka badbaadeysaa balaayooyinka badan ee ka dhasha baadinimada iyo ku xadgudubka sharciga. Wuxuu faray Nebiga (s.c.w.) inuu ilaaliyo sharciga Ilaahay si uu uga helo hortiisa arrimihiisa oo Ilaahay u irrido bixinayo, waxaana lagu sheegay Aayad Qur'aan ah in ninkii Ilaahay ka cabsada arrimihiisa loo sahlaayo, ciriirigana Ilaahaya ka saarayo.

Marka haddii Ilaahay kuu ballan qaaday inuu arrimahaaga fulinaayo waa inaad isaga weydiisataa muraadkaada, marka wax la weydiisanayo keligii weydiiso. Haddii arrimaha aad warsaneysaa yihiin kuwa Ilaahay la kelida yahay sida risqiga, ilmaha, cumri dhirirka, cudur qaadidda, roobka i.w.m. Haddiise waxaad codsaneysaa yahay arrimaha dadka dhexdiisa isa-siin karaan sida maacuunka iyo waxyaalaha aadamiga Ilaahay awoodda u siiyay ee uu bixin karo waa la weydiisan karaa arrinkaa wax ka qaban kara. Sidoo kale gargaarka markaad gashid meel halis ah oo Ilaahay keligii wax ka qaban karo sida markaad geshid meelo aad khatar u ah sida doon badda ku maashootay oo kale ama dab ku kacay dayuurad cirka socota iyo musiibooyinka Ilaahay loo sheegan karo waa inaad Ilaahay keligii gargaar warsatid, maxaa yeelay waxyaalaha ka baxsan awoodda aadamiga waa in Ilaahay la warsado.

Waxaa kale oo xadiisku caddeynayaa in dhib iyo dheefba Ilaahay haayo keligii, dadkuna waxba geli kareyn waxna kuu tari kareyn haddii aan Ilaahay horay kuugu qorin, wixii Ilaahaya kuu qorayna hore ayey u dhigan yihiin marka waxaa laga rabaa inaanu waxba u habranin ama aanu cabsanin ee waa inuu ku dhaqaaqo wixii uu xaq u garto isagoo ku kalsoon Ilaahiisa oo isaga qura cuskanaya kana gargaar dalbaya.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qofkii xafida sharciga Ilaahay baa sharta ka xafidaaya,
2. Qofkii Ilaahay isku halleeya isagaa u jidbixinaaya,
3. Qofkii cid baryaya waa inuu Ilaahay baryo isagana gargaar weydiisto,
4. Waa in qofku ogaado inaan cidna ka baajin kareyn wixii loo qoray cidna u diidi kareyn wixii loo calfay,
5. Camalka wanaagsan waa inuu badbaadiyo qofka musiibooyinka,
6. Waa in qofku ku kalsoonaado naftiisa kuna tiirsado Ilaahiisa keligii.

الحديث العشرون

الحيـــــاء

عن أبى مسعود عقبة بن عمرو الانصارى البدرى ــ رضى الله عنه ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (أن مما ادرك الناس من كلام النبوة الاولى : اذا لم تستح فاصنع ما شئت) رواه البخارى .

XADIISKA 20aad

XISHOODKA

Waxaa laga weriyay Abii Mascuud Cuqba Binu Cumar Al Ansaari Al Badri - Allaha ka raalli noqdee - Inuu yiri Rasuulkii Ilaahay wuxuu yiri: waxaa ka mid

ahaa hadalladii laga soo gaaray Nebiyadii hore : Haddii aadan xishooneyn fal waxaad doontid.

Waxaa weriyay Bukhaari.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa qiimaha weyn ee xishoodku ku lahaa diinihii hore ee aadamigu ka soo dhaxleen Nebiyadii hore Nebedgelyo iyo Naxariisi korkooda ha ahaatee. Hadalka waxaa laga garanayaa in nebi walba ummaddiisa ku waani jiray Nebi Maxamedna (s.c.w.) wuxuu u sheegay ummaddiisa in xishoodku ka mid yahay iimaanka. Marka xishood la'aan waa iimaan la'aan ama xishood laawe waa iimaan laawe sidaa awgeed xadiiskan waa hanjamaad iyo goodin u jeedda qofka xishoodka fududeysta lana dareensiinaayo haddii uu fududeysta xishoodka qiimaha uu ku leeyahay bulshada inuu hoos u dhici doono isla markaana ciqaab mudan doono maxaa yeelay xishoodku waa xakamaha qofka ka hortaagan xumaatada, qallooca, sharafdhaca iyo dulliga.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qiimaha weyn ee xishoodku ku leeyahay taariikhda aadamiga,
2. Qofka aan xishoon kheyr laga sugimaayo,
3. In xishoodku ka mid yahay anshaxa wanaagsan ee dadka ku faano,
4. Goodiga ku dhacay xishood laawaha inuu mudan doono cigaab adag, maxaa yeelay mar haddii qofku xishoodka ka tago wuxuu ku kacayaa dembiyo foolxun.

الحديث الحادى والعشرون

الاستقـــامـــة

عن أبى عمرو ، وقيل أبى عمرة سفيان بن عبدالله ــ رضى الله عنه ــ قال : قلت : يا رسول الله قل لى فى الاسلام قولا لا اسأل عنه احدا غيرك ، قال : قل : آمنت بالله ثم استقم) . رواه مسلم .

XADIISKA 21aad

QUMANAANTA

Waxaa laga weriyay Abii Camrin Sufyaan Binu Cabdullaahi - Allaha ka raalli noqdee - Wuxuu yiri waxaan ku iri Rasuulkii Ilaaheyow (s.c.w.)*"iiga sheeg Islaamka eray aanan weydiin doonin qof aan adiga aheyn. Wuxuu yiri Nebiga (s.c.w.) Waxaad dhahdaa Ilaahay baan rumeeyay kaddibna ku toos jidka quman."*

Waxaa weriyay Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani waa laba eray oo aad u xeeldheer, maxaa yeelay, Islaamkiibaa intaas ku idil : In qofku Ilaahay rumeeyo sharcigana ku camalfalo, ku toosnaanta jidka quman waa in la fuliyo waxa lagu amray ka reebanaanto wixii lagaa reebay qofkii intaas laga helo ma jiro wax uga dhiman Islaamnimadii.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. iimaanka ayaa ka horreeya camalfalka kale,
2. Ku sugnaanta iimaanka,
3. Ku toosnaanta jidka quman,
4. Hadalka gaaban oo lagu murtiyeeyo arrimo aad u xeeldheer.

الحديث الثانى والعشرون

ما يـــدخل الجنـــة

عن أبى عبدالله بن عبدالله الانصارى ــ رضى الله عنهما ــ (أن رجلا سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال : (أرايت اذا صليت المكتوبات وصمت رمضان وحللت الحلال وحرمت الحرام ولم ازد على ذلك شيئاً ، ادخل الجنة ؟ قال : نعم) . رواه مسلم ومعنى حرمت الحرام : اجتنبته ، ومعنى أحللت الحلال : فعلته معتقدا حله .

XADIISKA 22aad

WAXA JANNADA LAGU GALO

Waxaa laga weriyay Abii Cabdullaahi Jaabir Binu Cabdullaahi - Allaha ka raalli noqdee - In nin weydiiyay Rasuulka Ilaahay (s.c.w.) : *Haddaan tukado salaadda oon soomo Ramadaanka oon baneesto xalaasha oon iska reebo xaaraanta intaana aanan waxna ka siyaadin ma gelayaa Jannada - wuxuu ku jawaabay Nebigii (s.c.w.) Haa."*

Waxaa weriyay Muslim.

Macnaa aan ka reebtoonaado: waa inaan ka dheeraado macnaa baneysto xalaasha waa inaan ku dhaqmo waxa xalaasha ah anigoo rumeysan xalaalnimadooda.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu inooga warramay waxa lagu muteysanayo Jannad taasoo ah in qofku guto waajibaadka laga faral yeelay kana dheeraado waxyaalaha laga xaaraantimeeyay oo aad ugu yar dunida sida Doofaarka, Khamrada iyo xaqa dadka kale, iyo inuu cuno wixii Ilaahay u xalaaliyay oo ah wixii ka soo haray xaaraanta.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Oogidda salaadda, soomidda,
2. Ka dheeraanshaha xaaraanta,
3. Ku dhaqanka xalaasha,
4. In camalka fiican lagu helaayo Jannada.

الحديث الثالث والعشرون

الاسراع فى الخيـــر

عن أبى مالك الحارث بن عاصم الاشعرى ــ رضى الله عنه ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (الطهور شطر الايمان ، والحمد لله تملا الميزان ، وسبـــحان الله والحمـــد لله تملآن أو تملآ ما بين السماء والارض ، والصلاة نور ، والصدقة برهان ، والصبر ضياء ، والقرآن حجة لك أو عليك . كل الناس يغدو فبائع نفسه فمعتقها أو موبقها) . رواه مسلم .

XADIISKA 23aad

FALKA KHEYRKA

Waxaa laga weriyay Abii - Maalig Al - Xaaris Binu Caasim Al - Ashcari - Allaha ka raalli noqdee - Inuu yiri Rasuulkii Ebbahay wuxuu yiri : *"Nadaafaddu waa iimaanka berkii, xamdiga Eebbahay wuxuu buuxiyaa miisaanka - Ereyga Subxaana - Laahi waa Al Xamdu Lillaahi waxey buuxiyaan cirka iyo dhulka dhexdooda, salaaddu waa nuur, sadaqadu waa burhaan (xujo) sabrigu waa iftiin, quraanku xujo ayuu kuu noqdaa ama kugu noqdaa, dadka oo dhammi wey kallahaan naftoodey iib geeyaan, qaar wey xureeyaan, qaarna wey halaagaan."*

Waxaa weriya Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ina tusayaa arrimo aad u qiimo weyn: Nadaafadda waxaa looga jeedaa in qalbiga laga safeeyo xaasidnimada, xinka iyo jirrooyinka qalbiga gala ee faraha badan. Marka qofkii Ilaahay rumeeya waxaasna ka nadiifiyo qalbigiisa ayuu iimaanku mid dhan noqonayaa. Ereyga mahad-naqa ee ah (al Xamdu Lillaahi) ajarkiisu wuxuu buuxinayaa miisaanka lagu miisaamo kheyrka iyo sharka oo Ilaahay ogyahay inta uu la eg'yahay, sidoo kale labada eray oo wada jira ee kala ah (Subxaana Allaahi waa Alxamdu Lillaahi) waxey buuxinayaa ajarkoodu ama abaalgudkoodu cirka iyo dhulka dhexdooda, waa siyaabo Ilaahay oo keli ah uu qiyaasi karo.

Salaaddu waxay u noqoneysaa qofka nuur ku hanuunono mugdiga dhexdiisa, sadaqadu waxay u noqoneysaa summad muujisa qofka islaam-nimadiisa iyo siduu xoolahiisa, xooggiisa iyo aqoontiisa ugu caawiyay walaalihiisii u baahnaa, sabrigu waa adkeysiga, marka adkeysiaga qofku u adkeysanayo dhibaatada ka soo gaarta fulinta sharciga islaamka waxaa loogu abaalgudayaa in loo iftiimiyo jidka toosan ee Jannada loo maro marka kale mugdiga lagu daboolo.

Quraanku isagu waa xujo, qofkii ku camalfala wuxuu u yahay xujo u marag kacda daacadnimadiisa, haddii aanu ku dhaqmin wuxuu ku noqonayaa xujo ku caddeysa ceebihiisa iyo dembiyadiisa.

Qof kasta subaxii wuxuu u jarmaadaa danahiisa wuxuu iib geynayaa camalka naftiisa, marka hadduu wax kheyr leh sameeyo naftiisa wuxuu ka furtay cadaabkii lagu ciqaabi lahaa, haddii uu ku kaco shar naftiisii ayuu ku riday cadaab. Marka qofka isagaa la siiyay awood inuu kala doorto meesha uu naftiisa geynayo Janno iyo Naar hadba tuu u camal fasho.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In qofka muslimka ah ku dadaalo siduu qalbigiisa uga nadiifin lahaa waxyaalah xun xun,
2. In falalka dadka miisaan lagu qiyaasi doono,
3. Faa'iidada sabirka iyo ajar badnaantiisa,
4. Sida quraanku dadka ugu shafaaca qaadaayo haddii lagu camal falo,
5. Qof kasta naftiisuu u shaqo tegayaa nin Naar u jeeda iyo nin Janno u jeeda ayaa loo qeybsamayaa, marka naftaada Janno u jiid,
6. Qiimaha sadaqada iyo salaaddu u leedahay maalinta xisaabta qofkii hormarsaday.

الحديث الرابع والعشرون

صفـــات الله

عن أبى ذر الغفارى ــ رضى الله عنه ــ عن النبى (ص) فيما يروى عن ربه ــ عز وجلّ أنه قال : (يا عبادى ، انى حرمت الظلم على نفسى وجعلته بينكم محرما ، فلا تظالموا ، يا عبادى كلكم ضال الآ من هديته فاستهدونى أهدكم ، يا عبادى كلكم جائع الآ من أطعمته فاستطعمونى أطعكم ، يا عبادى كلكم عار الآ من كسوته فاستكسونى اكسكم ، يا عبادى انكم تخطئون بالليل والنهار وانا أغفر الذنوب جميعا فاستغفرونى أغفر لكم ، يا عبادى انكم لن تبلغوا ضرى فتضرنى ، ولن تبلغوا نفعى فتنفعونى و يا عبادى لو ان أولكم وآخركم وانسكم وجنكم كانوا على اتقى قلب رجل واحد منكم ما زاد ذلك فى ملكى شيئاً ، يا عبادى لو أن أولكم وآخركم وانسكم وجنكم كانوا على افجر قلب رجل واحد منكم ما نقص ذلك من ملكى شيئاً ، يا عبادى لو أن أولكم وآخركم وانسكم وجنكم قاموا فى صعيد واحد فسألونى فاعطيت كل واحد مسألته ، ما نقص ذلك مما عندى الا كما ينقص المخيط اذا أدخل البحر ، يا عبادى انما هى اعمالكم احصيها لكم ، ثم أوفيكم اياها ، فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلو من الآ نفسه) . رواه مسلم .

XADIISKA 24aad

REEBIDDA DULMIGA

Waxaa laga weriyey Abii-Darriin Al-Gafaari, Allaha ka raalli noqdee, in Nebigu (s.c.w.), uu ka weriyey Rabbigiisa oo yiri: *"Addoomaheygiyow anigu waan ka xaaraantinimeeyey nafteyda dulmiga, waxaan ka dhigay dhexdiinna xaaraan, idinku ha is-dulminina. Addoomaheygiiyow dhammaantiin baadi baad tihiin, qofkii aan hanuuniyo ma ahee, marka soo doonta hidaayad aan idin hanuuniyee. Addoomaheygiiyow dhammaantiin waad baahan tihiin soo doonta quud aan idin quudiyee. Addoomaheygiiyow dhammaantiin waa arradan tihiin soo doonta hu aan idin arrad tiree. Addoomaheygiiyow habeen iyo dharaarba waad gefeysaan, dembiga dhammaantiina anigaa dhaafa, marka dembi-dhaaf dalba aan idiin dembi-dhaafee. Addoomaheygiiyow haddaad i dhibi lahaydeen ma awoodi kartaan, haddaad wax ii tari lahaydeen ma awoodi kartaan. Addoomaheygiiyow haddii dadkoo dhammi kii loogu hor-uumay ilaa kii ugu dambeeyey Jinni iyo Insiba oo ay dhammaantood la mid noqdaan qofka dadka ugu Alla ka cabsi iyo cibaado badan, waxba hantideyda ku kordhin meysaan. Addoomaheygiiyow haddii dadka oo dhan kii loogu horuumay ilaa kii ugu dambeeyey Insi iyo Jinniba ay la mid noqdaan ninka dadka ugu caasi badan, waxba hantideyda ka dhimi meysaan. Addoomadeydiiyow haddii dadka kii u horreeyey iyo kii u dambeeyey Insi iyo Jinniba hal meel ay isugu yimaadaan oo ay dhammaantodd i weydiistaan waxa ay doonayaan oon mid kasta siiyo wuxuu warsaday waxba hantideyda ka dhimi maayaan, waxaan ka ahayn irbad bad la geliyey ay ka dhinto biyaha badda. Addoomaheygiiyow, waxaan idiin hayaa camalkiinnii oon idiin keydiyey, si waafi ahna idiinka*

abaalmarinaayo, marka ninkii kheyr la kulma Ilaahay ha u mahad-naqo, kii shar la kulma naftiisa keli ah ha canaanto".

Waxaa weriyey Muslim

S H A R A X A

Xadiiskan waxaa la yiraahdaa Xadiis Al-Qudsi, wuxuu ka mid yahay xadiisyada Nebigu (s.c.w.) Ilaahay ka weriyey.

Dulmiga waxa loola jeedaa in dadka gardarro iyo xasarad lagula kaco ama xoolahooda xaq-darro loo qaato, marka Ilaahay wuu ka dhowrsoon yahay dulmiga, dadkana wuxuu amray inaanay is-dulmin, wuxuu Ilaahay inoo sheegay wax jira oo ah in dadku dunida yimaado, iyagoon aqoon lahayn, iyagoo qaawan, iyagoo sabool ah, marka Ilaahay baa irsaaqda, hanuunka iyo aqoontaba ugu deeqa dadkiisa, waana in laga dalbo isaga keli ah oon laga tuugin cid aan arrimahaas gacanta ku haysan, maxaa yeelay, qofna ma bixin karo wax aannu hanan. Wuxuu sheegay Ilaahay dabeecadda aadamigu leeyahay oo ah inuu mar kasta gefaf ku dhaco, marka qofkii gefaa waa in uu Ilaahay cafis warsado oo uu u toobad keeno. Waxaanu Ilaahay u ballanqaaday qofkii dembi-dhaaf warsada in uu cafin doono. Waxaa kale oo Ilaahay inoo sheegay inaan caasinnimada dadku Ilaahay waxba u dhimayn, xataa haddii uunkoo dhammi ku caasi garoowaan.

Sidoo kale cibaadada iyo daacadda badan waxba Ilaahay u kordhin maayaan, xataa haddii uunkoo dhammi wada daacad taqi ah noqdaan, macnahoo ah caqliga Ilaahay waxna uma tari karaan waxna ma yeeli karaan, Ilaahay isagaa dunida abuuray, waanu ka deeqtoon yahay sida lagu caddeeyey aayado badan oo qur'aanka ah, marka uunku isagaa u baahan Ilaahay,

waxaana u roon in ay amarkiisa fuliyaan, si ay u gaaraan danahooda.

Waxaa sidaa caddeeyey xubinta leh: "Haddii dadkoo dhan oo jinkuna la jiro qof kastana wuxuu ka doono dunida i warsado oon dhammaantood qof waliba siiyo wuxuu warsaday hantida Ilaahay waxba ka dhimi maayaan, sida aanay badda waxba uga dhimayn haddii irbad la geliyo oo laga soo saaro".

Ugu dambeyntii xadiisku wuxuu sheegayaa in dadka laga abaalmariyo qofba wuxuu fashay, marka qofkii u gabood falay sharciga naftiisa raacay waxaa loogu abaalgudayaa ciqaab, qofkiise amarka Eebbahay raacay ee sharciga ku camal-falay, waxaa loogu abaalgudayaa Jannada Eebbahay. Marka qofkii Naar mutaysta ha canaanto naftiisa keli ah, maxaa yeelay, iyadaa ka dhumisay jidka toosan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In dulmigu xaaraan yahay;
2. Hanuuninta waa in laga codsado Ilaahay keli ah;
3. Khalqigu dhib iyo dheef midna Ilaahay ma gaarsiin karaan;
4. Dadka waxaa laga abaalmariyaa qofku wuxuu fashay;
5. Qofka Muslinka ah waa in uu Ilaahay ka baryo hidaayada, adduunyada, dembi-dhaafka iyo wuxuu doonaba ee aannu ka codsanin arrimahaas cid aan waxba uga tarayn;
6. Qofku waa in uu Eebbahay uga mahadnoqo nicmooyinka faraha badan ee aan la soo koobi karayn.

الحديث الخامس والعشرون

عن أبي ذر ــ رضى الله عنه ــ أيضا : (أن ناسا من أصحاب رسول الله (ص) قالوا للنبي (ص) : يا رسول الله ذهب أهل الدثور بالاجور ، يصلون كما نصلى و يصومون كما نصوم و يتصدقون بفضول أموالهم ، قال : أو ليس قد جعل الله لكم ما تصدقون ، إنّ كل تسبيحة صدقة ، وكل تكبيرة صدقة ، وكل تحميدة صدقة ، وكل تهليلة صدقة ، وأمر بالمعروف صدقة ، ونهى عن منكر صدقة ، وفى بضع أحدكم صدقة ، قالوا : يا رسول الله أيأتى أحدنا شهوته و يكون له فيها أجر ؟ قال : أرأيتم لو وضعها فى حرام أكان عليه وزر ؟ فكذلك اذا وضعها فى الحلال كان له اجر) . رواه مسلم .

XADIISKA 25aad
WARDIGU WAA SADAQO

Waxaa laga weriyey Abii-Darriin , Allaha ka raalli noqdee, inuu yiri: Dadka Asxaabtii Rasuulka (s.c.w.), ka mid ah ayaa ku yiri Nebiga (s.c.w.), *"Rasuulkii Ilaah-ayow, dadkii maalqabeenka ahaa ayaa ajarkii la wada tegey, sidaan u tukanno ayey u tukanayaan, sidaan u soonno ayey u soomayaan, waxay nagu dhaafeen in ay sadaqaystaan xoolahooda dheeraadka ah", markaasuu Nebigu yiri (s.c.w.), "Miyaan Ilaahay idin siin wax aad sadaqaysataan, Tasbiixad kastaa (Subxaana Allaahi), waxay idiin tahay sadaqo, Takbiirad kastaa (Allaahu Akbar) waxay idiin tahay sadaqo, Taxmiida kastaa (Alxamdu Lillaahi) waxay idiin tahay sadaqo, Tahliila kastaa (Laa Ilaaha Illa-laahu), waxay idiin tahay sadaqo, wanaagga la is-farayaa waa sadaqo, xumaanta layska reebaa waa sadaqo, galmada ooridiinnu waa sadaqo". Markaas bay yiraahdeen: "Rasuulkii Ilaahayow ma nin baa xaajada uu gudanaayo lagu ajar siinayaa? Markaas buu yiri, waxaad iiga warrantaa haddii uu naag xaaraan*

ah u tegi lahaa sow dembi kuma dhaceen? Sidoo kale hadduu u tago ooridiisa xalaasha ah wuxuu leeyahay ajar.

Waxaa weriyey Muslim

S H A R A X A

Xadiiskani aad buu muhiim u yahay, maxaa yeelay, wuxuu inoo caddeynayaa inaan cibaadadu ku koobnayn salaadda iyo waajibaadka xagga Ilaahay ee waxaa ka mid ah kheyr kasta oo dadka loo faa'iideeyo.

Waxaa kale oo xadiisku sheegay inaan sadaqadu ku koobneyn xoola-bixinta oo keli ah, ee werdigu geli karo halkii sadaqada, ninkii aan xoolo lahayn.

Waxaa la sadaqayn karaa xoogga Ilaahay ku siiyey, carrabkaaga waad ku werdi kartaa, laakiin, waxaa shardi ah erayada aad ku werdinaysaa in ay kuwa sharcigu na faray ay yihiin, sida kuwa ku xusan xadiiskan, mana bannaana inuu jeebkiisa ka keensado wardi aan sharciga lagu sheegin, sida aanay u bannaaneyn in uu tukado salaadda aan sharcigu farin ama si aannu sharciga u farin, waxaa kale oo carrabka laga sadaqayn karaa in dadka wax loo sheego, lagu hanuuniyo jidka toosan, looga digo jidka qalloocan. Waxa kaloo xadiisku inoo faa'iideeyey in fal kasta oo wanaagsan qofka laga ajar siinaayo haba noqdo wax uu dantiisa gaarka ah u qabtay sida galmada xaaskiisa.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Siday Asaxaabtu kheyrka ugu tartami jireen, innaguna waa inaan kaga dayanno;
2. Sadaqadu inaanay xoolo la bixiyo oo keli ah ku koobnayn ee xoogagga kala duwan ee Ilaahay inoogu deeqay la sadaqaysan karo;

3. Cibaadadu in ay ku koobneyn arkaanta Islaamka ee ay tahay kheyr kasta oo loo sameeyo aadamiga sida waafaqsan sharciga;
4. Galmada xalaasha ah, waxaa laga helayaa ajar.

الحديث السادس والعشرون

شكـر النعـم

عن أبى هريرة ــ رضى الله عنه ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ، كل يوم تطلع فيه الشمس ، تعدل بين اثنين صدقة وتعين الرجل فى دابته فتحمله عليها أو ترفع له عليها متاعه صدقة ، والكلمة الطيبة صدقة ، وبكل خطوة تمشيها الى الصلاة صدقة ، وتميط الاذى عن الطريق صدقة) .

رواه البخارى .

XADIISKA 26aad

XILKA SAARAN XUBNAHA QOFKA

Waxaa laga weriyey Abii-Hureyra, Allaha ka raalli noqdee, inuu yiri, Rasuulkii Eebbahay (s.c.w.) wuxuu yiri: *"Xubin kasta oo aadamiga ku taal, waxa korkeeda ah sadaqo, maalin kasta. Marka haddaad laba qof oo dirirsan maslaxaysid sadaqo ayey kuu tahay, haddii aad qof ku gargaartid gaadiid fuulidda oo ku taageertid in uu fuulo ama qalab dhulka ka yaal aad u fidiso, waxay kuu tahay sadaqo, hadalka wanaagsan waa sadaqo, tallaabo kasta oo aad salaad u qaaddid waa sadaqo, haddii aad jidka waxa dadka dhibaaya aad ka leexisid waa sadaqo".*

Waxaa weriyey Bukhaari iyo Muslim

S H A R A X A

Xadiiskani, wuxuu si faahfaahsan inoogu warramayaa xilka ka saaran qofka muslimiinta walaalihiisa ah

ee bulshada kula nool. Wuxuu Ilaahay ku waajibiyey xubin kasta oo ka mid ah xubnaha qofka sadaqa joogto ah, waxaana lagu bixin karaa sadaqadaas shaqada xubnaha bulshada ee baahan loo qabanaayo, wuxuu xadiisku tilmaamay dhowr fal, tusaale ahaan, kuwaas oo ah: In dadka kala boodsan la maslaxeeyo, in qofka tamarta daran ee curyaanka ah ama uurka leh ama isa-sidda lagu caawiyo fuulidda gaadiidka, in hadal wanaagsan oo aan turxaan lahayn lagula hadlo dadka aad la kulmeysid, inaad u socotid Masaajidka, inaad jidka dadka iyo xooluhu marayaan ka nadiifisid waxa dhibaaya dadka sida, dhagaxa, oodda iwm. Waxa la mid ah arrimahaas wax kasta oo waxtar u leh dadka, oo dhib ka badbaadinaya ama dheef u soo jiidaya.

Marka wax-u-qabadka dadka kuu baahan ayaa kaa bixin kara waajibka xubnahaaga saaran, haddii awoodda Ilaahay ku siiyay aad ka hagratid walaalahaaga u baahan ogow inaad mudan doonto ciqaabta Ilaahay, sababtoo ah qofka curyaanka ah ama waxtarkaaga u baahan Ilaahay uma waayin in uu siiyo awooddaada oo kale ama tu ka weynba, laakiinse, ogaan buu sidaa uga yeelay, si lagu ixtiraamo adiga iyo dadka kula midka ah, in ay wax ka qabtaan arrimahaas oo kale.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Dhexdhexaadinta dadka dirirsan waa ku waajib dadka awoodda u leh;
2. Gargaarka qofka jidka gudbayaa ee u baahan gacan ama qofka aan fuuli karayn baabuurka ama waxa la midka ahba, ha noqdo qof curyaan ah, mid uur leh, waa waxyaalaha waajibka ku ah xubnaha bulshada muslimka ah;

3. Qofkii aan wax kale hayn waa inuu ku soo dhoweeyo dadka erayo macmacaan oo qofku ku farxo, isagoo daacad ah oo aan waxba ka sasabanayn;
4. Jidka dadku maraayo waa in laga fogeeyo wixii dadka dhibaaya, sida dhagaxa, qoryaha, godadka oo duugis u baahan iwm;
5. Socodka loo soconaayo masaajidka, tallaabo kasta ajar buu ku leeyahay qofku;
6. Sida maalka sekada ugu waajibtay ayey jirkana ugu waajibtay seko, laakiin, sekada jirku waa inaad xoogga, caqliga iyo laxaadkaaga kale muslimiinta wax ugu tartid;
7. Inuu qofku xooggiisa isaga uun isku koobin ee waa in uu u gudbiyo dadka kale maalin kasta waxtarkiisa.

الحديث السابع والعشرون

البـــر والاثـــم

عـن النّوس بن سمعان ــ رضى الله عنهما ــ عن النبى صلى الله عليه وسلم قـال : (البر حسـن الخلـق ، والاثم مـا حـاك فى نفسك وكرهت أن يطلع عليه الناس) رواه مسلم .

وعـن وابصة بن معبد ــ رضى الله عنه قال : (أتيت رسول الله (ص) فقال : جئـت تسـأل عن البر ؟ قلت نعم ، قال : استفت قلبك ، البر ما اطمأنت اليـه الـنفس واطمأن اليه القلب ، والاثم ما حاك فى النفس وتردد فى الصدر ، وأن افتـاك الـنـاس وأفـتـوك) حديث حسن رويناه فى مسندى الامامين أحمد بن حنبل والدارمى باسناد حسن .

XADIISKA 27aad
SHAKIGA SIDAAD UGA BIXI LAHAYD

Waxaa laga weriyey Al-Nawaas Binu-Samcaan, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri Nebiga (s.c.w.): *"Samaantu waa dabeecad wanaagsan, xumaantuna waa wax naftaada shaki geliya eed kahato in dadku kugu arko".*

Waxaa weriyey Muslim

Waxaa laga weriyey Waabisa Binu-Macbad, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri, Waxaan u imid Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.), markaasuu i yiri: *"Ma waxaad u timid inaad warsato samaanta? Markaasaan iri haa, markaasuu yiri, qalbigaaga warso samaantu waa waxay naftaadu ku kalsoonaato, qalbiguna ku negaado, xumaantuna waa waxa nafta shaki geliya, qalbiguna ka walaaco, xataa haddii dadku kuu muujiyo in uu wanaagsan yahay".*

Waa xadiis Xasan ah oo laga weriyey Musnadka Axmed Binu-Xambal iyo Daarami.

SHARAXA

Xadiiskan waa miisaan lagu kala sooco wanaagga iyo xumaanta, miisaankuna waa qalbiga qofka Muslinka ah, marka arrinku kaa hor yimaado haddii aad ka shakido in uu waxaas xalaal yahay iyo in kale, marka wixii aad ka shakidid ka dheerow xattaa haddii dadku ku yiraahdo waxaanu waa xalaal waa inaadan ku kalsoonaanin, waa inaad ku camal-fashid waxa aad ku kalsoon tahay ee aad ku laab fayowdahay.

FAA'IDDADA XADIISKA

1. Haddaad doonto inaad ku dhaqaaqdid shaqo ama fal naftaada la tasho;
2. Qofka Muslimka ah, wuxuu qalbigiisa ku negi yahay waa wax san;
3. Qofka Muslimka ah, wixii uu ka shakiyo in ay xun yihiin iyo in kale waa in uu ka dheeraado.
4. Wixii aad neceb tahay in ay dadka sharafta leh kugu arkaan ogow in uu yahay wax aan sharciga ku fiicnayn.

الحديث الثامن والعشرون

وصيـــة

عـن أبى نجيـح العـربـاض بـن سـاريـة ــ رضى الله عنه ــ قال : (وعظنا رسـول الله صلى الله عـليه وسلم موعظة وجلب منها القلوب وذرفت منها العيون ، فـقـلنا : يا رسول الله ، كأنها موعظة مودع فأوصنا ، قال : أوصيكم بتقوى الله ــ عز وجل ــ والسمع والطاعة ، وأن تأمر عليكم عبد ، فانه من يعيش منكم فسيـرى اختلافا كثيرا ، فعليكم بسنتى وسنة الخلفاء الراشدين المهتدين ، عضوا عليهـا بـالـتـواجـد، وايـاكـم ومحدثات الامور ، فان كل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضـلالـة ، وكـل ضـلالة فى النار) . رواه ابو داود والترمذى وقال حديث حسن صحيح .

XADIISKA 28aad

D A R D A A R A N

Waxaa laga weriyey Abii-Najiix Al-Cirbaad Binu-Saariya, Allaha ka raalli noqdee in uu yiri: *"Waxaa na wacdiyey Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.), wacdi qalbiga dhalaaliyey oo indhaha ka ilmeysiiyey, markaasaan ku niri Rasuulkii Ilaaheyow waa wacdi sagootin ah ee noo dardaaran, markaasuu yiri, waxaan idinkula dardaarmayaa cabsida Ilaaha weyn ee cisiga leh iyo maqal iyo adeecid madaxdiinna, xataa haddii uu madaxdiinnu yahay nin addoon ah, maxaa yeelay, ninkiinna noolaada wuxuu arki doonaa khilaafyo badan, waxaad raacdaan jidka Nebiga (s.c.w.) iyo jidka Khulafadiisii hanuunsanaa, jidkaa ku dhega oo gowsaha ku qabsada, kana digtoonaada arrimaha soo diri doona, maxaa yeelay, wax kasta oo Diinka lagu soo derriyey waa bidco, bidcaduna waa baadinnimo, qofkii ku socdana waa ahlu-naar.*

Waxaa weriyey Abuu-Daa'uud iyo Tirmidi oo yiri, waa xadiis Xasan ah oo saxiix ah.

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu caddeynayaa arrimo ka mid ah kuwii Nebigu (s.c.w.) u dardaarmay ummaddiisa, waxaanu ku wacdiyey wacdi qalbigooda dhaqaajiyey, wuxuu kula dardaarmay in ay Ilaahay ka cabsadaan dhowridda iyo ku-dhaqanka sharciga, wuxuu faray in amarka dawladda la adeeco, xataa hadduu yahay ninka madaxda ah qof addoon ah. Mar haddii aannu wax macsiya ah idin fareyn. Wuxuu xadiisku ka warramay waxyaalo dhici doona oo ah in ninkii noolaada in uu la kulmi doono khilaaf fara badan xagga diinta, dadkaas iskhilaafsan qof kastaa, wuxuu sheeganayaa in uu isaga keligii jidka xaqa ah haayo, dadka kalena ay gefsan yihiin. Marka wuxuu yiri Nebiga (s.c.w.), haddii waxaasi

dhacaan raaca jidka Nebiga iyo Khulafadii hanuunsanayd ku joogeen. Khulafada waxa loola jeedaa Abiibakar, Cumar Ibnu-Khadaab, Cusmaan Binu-Cafaan, Cali Ibnu-Abuu-Daalib, jidkaas baa xaq ah ee ha lagu dhego.

Wuxuu uga digay in ay ku kalsoonaadaan waxyaalaha diinta lagu kordhin doono oo aan ka mid ahayn ee ah bidcada, bidcaduna waa baadi, dadka naarta u jiideysa, marka bidcada waxaa loola jeedaa in Ilaahay lagu caabudo wax aannu jideynin oo aan Nebigu farin, sida werdi aannu Nebigu sheegin inaan ku werdinno ama salaad aan lagu farin ama goortii lagu faray goor aan ahayn aad tukatid ama si aan laguu farin u tukatid ama aad u jeesato meel aan Qiblada ahayn ama aad dawaaftid meel aan Kacbada Ilaahay ahayn iwm.

Markaad ku kacayso fal cibaado ah, waa inaad ogaatid halka uu falkaasi salka ku hayo, maxaa yeelay, cibaado ma aha inaad iska fashid sidaad jeceshahay ee waa sida lagu faro, haddiise aad Ilaahay ku caabbuddo wax aannu kuu diran waa tacab khasaaray if iyo aakhiraba, marka iska hubso intaad dhowdahay oo camalkaaga la socodsii sharciga Islaamka runta ah.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. In Ilaahay la dhowro sharcigiisa;
2. In amarka dawladda la adeeco, haddii kale fidnaa dhacaysa;
3. Marka khilaafku bato xagga diinta waa in la raaco jidkii Rasuulka (s.c.w.) iyo Khulafadiisa;
2. In laga digtoonaado bidcada lagu soo darriyey Diinta;
5. Dadka ku camal fala bidcada waa tacab khasaar ifka iyo cadaab aakhiro, maxaa yeelay, wejigaa

lagaga soo tuurayaa camalkooda, aakhirana waa lagu ciqaabayaa, sababtoo ah intuu wey-daartay jidkii Rasuulka (ayuu ku camal falay cibaado aan la farin, inkastoo uu is-leeyahay kheyr baad heleysaa, wuxuu la mid yahay qof-kaasi sidii asaga oo leh jidka Rasuulka ma fiicna ee anigaa jid ka fiican oo Ilaahay kuu dhowey-naya samaynaya, jidkaas baana naarta geeya.

الحديث التاسع والعشرون

طريـق الجنـــة

عن معاذ بن جبل ــ رضى الله عنه ــ قال : قلت يا رسول الله أخبرنى بعمل يدخلنى الجنة و يباعدنى عن النار ؟ قال : لقد سألت عن عظيم وأنه ليسير على من يسره الله تعالى عليه : تعبد الله لا تشترك به شيئا ، وتقيم الصلاة وتؤتى الزكاة ، وتصوم رمضان ، وتحج البيت ، ثم قال : الا أدلك على ابواب الخير ؟ الصوم جنة ، والصدقة تطفى ، الخطيئة كما يطفىء الماء النار ، وصلاة الرجل فى جوف الليل ، ثم تلا تتجافى جنوبهم عن المضاجع ، حتى بلغ . . . يعلمون) . ثم قال : الا أخبرك برأس الامر وعموده وذروة سنانه ؟ قلت : بلى يا رسول الله قال : رأس الامر الاسلام وعموده الصلاة ، وذروة سنانه الجهاد ، ثم قال : الا أخبرك بملاك ذلك كله ؟ قلت : بلى يا رسول الله ، فاخذ بلسانه ، وقال : كف عليك هذا ، قلت : يا نبى الله وأنا لمؤخذون بما نتكلم به ؟ فقال : ثكلت أمك يا معاذ ، وهل يكب الناس فى النار على وجوههم ، أو قال : على مناخرهم الا حصائد السنتهم) . رواه الترمذى وقال : حديث حسن صحيح .

XADIISKA 29aad
JIDKA JANNADA LOO MARO

Waxaa laga weriyey Macaad Binu-Jabal, Allaha ka raalli noqdee, wuxuu yiri, waxaan ku iri Rasuulkii Ilaah-

ayow, ii sheeg camal Jannada i geliya, Naartana iga dheereeya. Wuxuu yiri, waxaad weydiisay arrin culus, waana sahlan yahay ninkii Ilaahay u fududeeyo: *"Ilaahay keligii caabud oo cid kale ha la wadaajinin cibaadada, tuko salaadda, bixi sakada, soon bisha Ramadaanka, Xajka gudo, markaasuu yiri, ma ku tusaa irridaha khayrka? Soonku waa gaashaan, sadaqadu waxay demisaa dembiyada, sida biyuhu dabka u damiyaan, haddana wuxuu sheegey in salaadda saqda dhexe loo kaco, waxaanu akhriyey aayad ammaanaysa dadka u kaca salaadda saqda dhexe, marka dadka kale hurdada macaansanayaan. Markaasuu yiri ma kuu sheegaa arrinka madaxiisa, tiirkiisa iyo baarkiisa, markaasuu yiri, haa. Rasuulkii Ilaahayow markaasuu yiri Nebigu, arrinku madaxiisa waa Islaannimada, Tiirki-isuna waa Salaadda, Baarkiisuna waa Jihaad. Haddana wuxuu yiri, ma kuu sheegaa wax intaas oo dhan isku fuuqsaday, markaasaan iri haa Rasuulkii Ilaahayow; markaasuu yiri intuu carrabka taabtay, iska celi kan. Markaasaan iri Nebigii Ilaahayow miyaa na loo qaba-nayaa waxaan ku hadalno? Markaasuu yiri hooyadaa ha ku weydo Macaadow, maxaa dadka naarta ku tuura oo aan ahayn waxyaalaha carrabka lagu galabsaday".*

Waxaa weriyey Tirmidi oo yiri waa Xadiis Xasan ah.

S H A R A X A

Xadiiskan wuxuu kulansaday arrimo waaweyn oo isla markaa qiimo xeel dheer ku fadhiya. Markuu weydi-iyey Macaad Nebiga (s.c.w.), camal Jannada geeya, Naartana ka fogeeya, wuxuu ugu jawaabay in camal-kaasi ku xiran yahay siduu ugu camal falo mabaadi'ida

uu hoos ugu sheegay oo Shanta Tiir ee Islaamku ka mid yihiin, sida in Ilaahay keligiis la caabbudo oo aan cid kale loola shariig yeelin cibaadada. In uu guto waajibaadka salaadda, soonka, sekada iyo xajka.

Wuxuu haddana uga warramay waxtarka salaadda iyo sadaqada isagoo yiri: "Salaaddu waxay gaashaan kaaga noqotaa naarta, weliba wuxuu sii ammaanay isagoo aayad qur'aan ah tusaale u soo qaatay, dadka saqda dhexe salaadda u kaca markay dadka kale hurdo ku maqan yihiin, sadaqaduna waxay damisaa dembiga qofka gubaya oo u jiidaya naarta".

Haddana Rasuulku (s.c.w.), wuxuu ka warramay saddex waxyaalood oo ugu muhiimsan qofka dunida ku nool, kan ugu horreeya waa in qofku galo Xerada Islaannimada, kan labaad waa Tiirka oogidda salaadda, kan saddexaad oo ah heer sare oo ah halka geela kuruska kaga yaallo waa jihaadka aad la jihaadeyso cadowyada naftaada ee faraha badan oo ay ka mid yihiin: haworaaca nafta, inaad ka adkaatid, si aanay kugu jiidin meel baas oo aad ku baaba'do. Cadowga Islaamka ee raba in uu demiyo iftiinka Islaamka iyo cadowga aadamiga, guud ahaan, sida gaajada, cudurka, jahliga iwm. waa inaad cadowyadaas oo dhan midna looga soo dhicin dhinaca aad Islaamka ka joogtid, laakiin, waxaas oo dhan waxaa ka daran waa inaad carrabkaaga ka adkaatid, maxaa yeelay, waa qalabka sharka iyo kheyrkaba lagu fulin karo, isagaa dadka kugu diri kara, haddaad ku hadasho wax xun, isagaa dadka kuu soo dhoweyn kara haddaad kula dhaqantid wax fiican, markaa ka digtoonow in uu naar kuu jiido, dadka isagaa ku ururiyey naarta.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Wuxuu caddeeyey Tiirarka Islaamka;

2. Faa'iidada salaadda iyo kaalinta ay kaga jirto Islaamka;
3. Qiimaha sadaqada iyo salaadda saqda dhexe;
4. Arrimaha ugu muhiimsan qofka dunida ku nool;
5. Jahaadka iyo waxyaalaha lala jihaadaayo;
6. Halisnimada carrabka iyo inuu qofka naar u jiidaayo, hadduusan iska celin;
7. In gudashada waajibka qofka u jiideyso Jannada.

الحديث الثلاثون

حدود الله

عن أبي ثعلبة الخشيني جرثوم بن ناشر ــ رضى الله عنه ــ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : أن الله تعالى فرض فرائض فلا تضيعوها ، وحد حدود فلا تعتدوها ، وحرم اشياء فلا تنتهكوها ، وسكت عن اشياء رحمة لكم غير نسيان فلا تبحثوا عنها) حديث حسن رواه الدار قطبي وغيره .

XADIISKA 30aad
XUDUUDDA EEBBAHAY

Waxaa laga weriyey Abii-Saclaba Al-Khusaani Jurtum Binu-Naashir, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri, Rasuulkii Ilaahay wuxuu yiri: *"Ilaahay wuxuu faray waajibaad, ha dayacin, wuxuu dhigay soohdimo, ha gudbin, wuxuu xaaraantinnimeeyey waxyaalo ee, ha falina, wuxuu ka aamusay waxyaalo isagoon hilmaansanayn uu idinku naxariisanaya ee, ha baarbaarin".*

Waa xadiis Xasan ah, waxaa weriyey Al-Daar Al-Qudni iyo kuwo kale.

SHARAXA

Xadiiskani wuxuu ku soo murtiyeeyey Islaamkii oo dhan afar arrimood oo kala ah:

1. In la falo wixii Ilaahay ina amray;
2. Inaan la falin wixii Ilaahay innaga reebay;
3. Inaan la gudbin soohdinta Ilaahay ku kala xiray wanaagga iyo xumaanta;
4. Inaan la baarbaarin wixii Ilaahay ogaan uga aamusay.

Waxaa looga jeedaa inaan la baarbaarin arrimaha dahsoon: Arrimaha dunida jira wey u wada bannaan yihiin Muslinka, wixii aan lagu caddeyn in la xaaraantinimeeyey. Haddaba, qofka Muslinka wanaagsan ah, waa inaanu waxyaalahaas faagfaagin, si aan shaki iyo waswaas ugu dhicin dadka Muslinka ah ee waa in uu ku kalsoonaado Ilaahiisa oo u qeexay wixii xun ee aan loo oggoleyn ee dadka dhibaaya.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Gudashada waajibaadka iyo ka dheeraanshaha xaaraanta;
2. Inta la fulinaayo waajibaadka ee laga fogaanayo xaaraanta waa in lagu dhex jiro xuduudda Ilaahay u dejiyey oo aan laga tallaabsan;
3. Uma bannaana qofna in uu xaaraantinimeeyo waxaan sharcigu caddayn;
4. Wax kasta markooda hore wey bannaan yihiin ilaa laga helo qodob lagu xaaraantinimeeyo oo sharciga ku cad.

الحديث الحادى والثلاثون

الـــزهـــد

عن أبى العباس سهل بن سعد الساعدى ــ رضى الله عنه ــ قال : (جاء رجل الى النبى صلى الله عليه وسلم فقال : يا رسول الله دلنى على عمل اذا عملته احبنى الله وأحبنى الناس ؟ فقال : (ازهد فى الدنيا يحبك الله وأزهد فيما عند الناس يحبك الناس) حديث حسن ، رواه ابن ماجه وغيره بأسانيد حسنة .

XADIISKA 31aad

WAXA ILAAHAY IYO DADKUBA KUGU JECLAADAAN

Waxaa laga weriyey Abil-Cabbaas Sahal Binu-Saacid Al-Saacid, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri: *"Waxaa u yimid Nebiga (s.c.w.), nin oo ku yiri Rasuulkii Ilaahayow igu hanuuni ficil haddii aan falo Ilaahay iyo ummaddiisaba igu jeclaadaan, markaas buu ku yiri, ka saahid adduunyada Ilaahay baa kugu jeclaan, ka saahid waxay dadku haystaan iyagaa ku jeclaan doonee".*

Waxaa weriyey Ibnu-Maajah iyo kuwo kale, waana Xadiis Xasan ah.

SHARAXA

Xadiiskan wuxuu ka hadlayaa jidkii loo mari lahaa raalli ahaanshaha Ilaahay iyo aadamiga, waana wax aad u adag sidii labadaba looga wada hadli lahaa raalli ahaanshaha Eebbahay waa inaad adduunyada iska dhaaftid. Adduunyada waxaa looga jeedaa maalka, marka waxaa isweydiin leh haddii qofku iska dhaafo maalka iyo kasabka sidee u noolaan karaa? Xadiiskan waxaa looga jeedaa maalka laga saahidaayo waa midka lagu raadiyo jidka aan sharciga ahayn ama sida xaaraanta ah lagu doono, laakiin, jidka xalaasha ah inaad ku shaqaysatid waa waajib, sida ay caddeeyeen aayado badan iyo xadiisyo kale.

Marka yaan loo qaadan in xoolaha oo dhan laga saahidaayo, maxaa yeelay, haddii sidaa la yeelo, waxaa dayacmaya waajibaadkii Ilaahay amray in lagu bixiyo xoolaha sida sakada, sadaqada, xajka, jihaadka iyo badbaadin muslimiinta laga badbaadiyo dhibaatooyinka arradka, gaajada, cudurrada iwm. Ka saahidda xoolaha dadka, waxaa loola jeedaa inaan qofku noqon mid damca waxa ay dadka kale haystaan oo aanu ka baryin ama ka boobin ama ka dhicin haddii aannu ahayn xaqa uu leeyahay, dadku waxay isku nacaan baryada, marka waxaa loo baahan yahay intii qofku awoodi karo in uu iska dhowro baryada aadamiga, haddii ay arkaan dadku inaad ka deeqtoon tahay oo aanad waxtar ma ahee waxyeello u lahayn iyagaa ku jeclaanaya oo kuu soo bandhigaya inay kula yeeshaan xiriir, iskaashi iyo iskaalmeysi.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qofkii ka dheeraada damaca maalka xaaraanta laga helo Ilaahay baa ka raalli noqonaya;
2. Qofkii banneysta maalka xaaraanta ah, Ilaahay wuu nacaa, uunkiisuna wey nacaan;
3. Waxay dadku kugu jeclaanayaan inaad ka deeqtoontid maalkooda iyo xooggooda, markaasay ku jeclaanayaan.

الحديث الثانى والثلاثون

لا ضر ولا ضرار

عن أبى سعيد بن مالك بن سنان الخدرى ــ رضى الله عنه ــ أن رسول الله (ص) قال : (لا ضرر ولا ضرار) . حديث حسن رواه ابن ماجه والدار قطنى وغيرهما مسندا .ورواه مالك فى الموطا مرسلا عن عمر بن يحيى عن ابيه عن النبى صلى الله عليه وسلم فاسقط ابا سعيد ، وله طرق يقوى بعضها بعضا .

XADIISKA 32aad
MA BANNAANA ADIYADU

Waxaa laga weriyey Abii-Saciid Sacad Binu-Maalik Al-Khudari, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.), *"Dhib ma jiro adiyad ma jirto"*.

Waa xadiis Xasan ah, waxaa weriyey Binu-Maajah, Daar-Al-Qudni iyo kuwo kale.

S H A R A X A

Xadiiskani waa erayo kooban, laakiin macna xeel dheer ku fadhiya. Wuxuu xaaraantinimeynayaa dhammaan noocyada dulmiga, xasaradda, gardarrada, dhaca iyo xad-gudub kasta. Wuxuu leeyahay ma bannaana qof xad-gudub kula kaca qofka kale xoolahiisa, naftiisa iyo sharafkiisa intaba.

Qofka muslinka ah, waa kii nabadgelyo laga helo carrabkiisa, iyo gacantiisaba, xataa haddii la dulmo waa inaan ku xad-gudbin difaaca iyo iska celinta dulmiga.

FAA'IIDADA XADIISKA

Noocyada dulmiga oo dhan in ay xaaraan yihiin in laga nabadgalo carrabkaaga iyo gacantaada.

الحديث الثالث والثلاثون

البنيـــــة

عن أبى عباس ــ رضى الله عنهما ــ أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (لو يعطى الناس بدعواهم لادعى رجال أموال قوم ودماءهم ، ولكن البنية على المدعى واليمين على من انكر) حديث حسن رواه البيهقى وغيره هكذا ، وبعضه فى الصحيحين .

XADIISKA 33aad

AASAASKA DOODDA

Waxaa laga weriyey Cabdullaahi Bin-Cabbaas Allaha ka raalli noqdee, in uu Rasuulkii Ilaahay yiri (s.c.w.) : *"Haddii dadka la siin lahaa waxay u dacwood-aanba rag baa sheegan lahaa xoolaha dadka iyo dhig-gooda, laakiin, caddeyntu waa waajibka dacwadaha, dhaartuna waa waajibka dacweysanaha.*

Waa xadiis Xasan ah, waxaa weriyey Beyxaqi iyo kuwo kale.

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu inoo sheegay aasaaska qanuun-iga ah ee ay ku socdaan dacwooyinka maxkamadaha la horkeeno, waana saldhig sharci ah oo dunida oo dhammi isku raacsan tahay. Wuxuu xadiisku sheegay inaan qofna la siineyn waxa uu qofka kale ku sheeg-anayo, isagoon caddeysan, haddiise la siin lahaa qofku waxa uu sheegto caddeyn la'aan, waxaa dhici lahaa in qof kastaa xoolo qof kale sheegto oo uu yiraahdo ha la iiga qaado. Marka waxaa loo shardiyay qofkii xaq sheeg-anaya in uu caddeysto ama la yimaado xujo u sugeysa in xaqaa isaga ah laga qabo, ha noqoto xujadaasi marag, warqad iyo waxyaalo kaleba.

Qofka xaqa lagu sheeganaayo isaga lagama rabo caddeyn inaanu xaqaa qabin, ee waxaa laga rabaa in uu ka dhaarto inaanu xaqaa lagu sheeganayaa qabin, had-dii dhinaca kale caddeyn laga waayo.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Inaan qofna la siin xaqa uu u dacwoonayo, had-dii aannu u sugnaanin;
2. Dacwadaha waxaa korkiisa ah caddeyn;
3. Dacweysanaha waxaa korkiisa ah dhaar;
4. Inaan qofka waxba qabin ilaa lagu sugo xaqa lagu sheegtay;
5. Garsooruhu waa in uu raaco mabda'aa isaga ah markuu dacwad qaadaayo.

الحديث الرابع والثلاثون

النـــهى عـــن المنـــكر

عن أبى سعيد الخدرى ــ رضى الله عنه ــ قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : (من رأى منكم منكرا فليغير بيده فان لم يستطع فبلسانه ، فان لم يستطع فبقلبه ، وذلك أضعف الايمان) . رواه مسلم .

XADIISKA 34aad

REEBIDDA MUNKARKA

Waxaa laga weriyey Abii-Saciid Al-Qudari, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri, waxaan ka maqlay Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.) asagoo leh: *"Qofkii arkaa wax munkar ah ha ku reebo gacantiisa, hadduu kari waayo, ha ku reebo carrabkiisa, hadduu kari waayo, ha ka kahdo qalbigiisa, waana ka ugu iimaan daciifsan.*

Waxaa weriyey Muslim.

SHARAXA

Xadiiskani waa saldhigga is-hanuuninta iyo dhowridda iyo badbaadinta xasilloonaanta bulshada iyo nabadgelyadeeda. Qof kasta oo Muslim ah, waxa xil ka saaran yahay ilaalinta sharciga, marka hadduu arko qof sharciga ku xad-gudbaaya waa in uu xilkiisa guto oo aanu u aabo yeelin indhahana ka qabsan, wuxuu qaban karana waa saddex heer.

Kan koowaad waa in uu xumaanta xoog wax kaga qabto. Tusaale ahaan hadduu arko qof dadka dulmaaya oo wax dilaaya ama wax dhacaaya ama wax gubaaya iwm, waxaa waajib ku ah in uu qabto oo uu ka joojiyo dulmiga hadduu awoodi karo. Heerka labaad haddii aanu awoodi karaynin in uu gacanta wax kaga qabto waa in uu ku qayliyo ama gaarsiiyo dadka awoodda u leh in ay wax ka qabtaan. Heerka saddexaad haddii uu labadaa midkood kari waayo, waxaa waajib ku ah in uu qalbiga ka kahdo, isagoo ka xun sharciga lagu tumanaayo oo aanu waxba ka qaban karayn, waxaana lagu tilmaamay in heerka dambe yahay ka ugu daciifsan ee liita.

Haddaba, qofka Muslimka ah, waa in uu ogaado macsiyo kasta oo hortiisa ama gurigiisa ama dukaankiisa lagu falo in waajib ka saaran yahay in uu xumaantaa joojiyo, hadba, sidii u suuragal ah, maxaa yeelay, haddii uu oggolaado xumaantaa hortiisa lagu sameeyey oo sharciga lagu xad-gudbay waxay dhibaato soo gaarsiin doontaa bulshada, waxaana laga yaabaa in dhibaatada ama macsiyadaa uu raalli ka noqday gurigiisa ugu soo gasho, sababtoo ah bulshadu wey isku wada xiran tahay. Haddaba, Muslinka runta ah waa kaa diyaarka u ah la jihaadidda xumaanta iyo qaska ama macsiyada dhammaanteedba, macsiyadu waa ku xad-gudbidda

waxyaalaha sharcigu reebay, wax aallaale wixii sharcigu reebayna waa wax lagu daryeelaayo danaha bulshada, ha noqoto xagga nabadgelyada, xasilloonaanta, iskaashiga iwm.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qofka Muslinka ah, waxaa waajib ku ah in uu macsiyada iyo dulmiga baabi'iyo, hadba inta awooddiisu tahay;
2. Qofkii awoodi kari waaya waajibka wax ka qabashada xummaanta waa in uu qalbiga ka inkiro;
3. Haddii aan xumaanta laga hortegin dhibaatadu waxay soo gaaraysaa bulshada inteeda kale.

الحديث الخامس والثلاثون

آداب اجتماعية

عن أبي هريرة ــ رضى الله عنه ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (لا تحاسدوا ، ولا تناجشوا ، ولا تدابروا ، ولا يبع بعضكم على بيع بعض ، وكونوا عباد الله اخوانا ، المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذ له ولا يكذبه ، ولا يحقره ، التقوى ههنا ، ويشير الى صدره ثلاث مرات ، بحسب امرى من الشر أن يحقر اخاه المسلم كل المسلم على المسلم حرام : دمه وماله وعرضه) رواه مسلم .

XADIISKA 35aad
IS-XAQ-DHOWRIDDA XUBNAHA BULSHADA

Waxaa laga weriyey Abii-Hureyra, Allaha ka raalli noqdee, in uu Rasuulkii Ilaahay yiri: *"Ha is-xaasidina, ha isku fallisina badeecadda idinkoo uga dan leh in qof kale*

lagu qaaliyeeyo sicir, ama hoos looga dhigo qiimaha, ha isu caroonina, ha isu dhabar jeedinina, badeecad qof baayacayo ha ka hor baayicina. Noqda walaalo Muslim ah, Muslinkuna qofka Muslimka ah ma dulmo, ma hooj-iyo, ma beeniyo, ma quursado. Taqwadu waa halkaan isagoo gacanta saaray laabtiisa saddex jeer. Waxaa shar ugu filan qofka in uu quursado ama yaso walaalkiisa Muslimka ah, qof kasta oo Muslim ah, waxaa ka xaaraan ah dhiigga Muslimka xoolihiisa iyo sharafkiisa".

Waxaa weriyey Muslim

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa ka hortegidda waxy-aalaha dadka kala geeya ee isku dira, waxaanu xaaraan-tinimeeyey sagaal (9) arrimood oo ka mid ah waxyaalaha dadku isku naco ee kala fogeeya:

1. Waa xaasidnimada oo ah inaad kahato ama ka xumaato waxa qofka kale u kordha oo kheyr ah, waana dabeecad aad u xun, maxaa yeelay, qof-kii isagoon waxba la yeelin, waxba laga dhimin xaqiisii ayuu ka xun yahay kheyr Eebbe qof kale ku galladaystay, markaa xaasidnimada waa jir-rooyinka aad u kala fogeeya dadka;

2. Arrinka labaad waa fallisaad badeecad uu qof loogu daneynayo in qiimaha la kordhiyo ama looga yareeyo, tusaale ahaan, wuxuu ku kord-hinayaa alaab la naadinaayo qiimaha isagoon iibsanayn ee doonaya in qiimuhu u korodho qofka alaabta iska leh;

3. Waa carada. Iyaduna waa waxyaalaha dadka isku dira, maxaa yeelay, laba qof oo isu carey-san waxba wada qabsan maayaan marka waa in carada laga xoroobo, haddii la caroodana waa in laga soo noqdo oo aan qalbiga lagu haysan;

4. Waa inaan dhabarka leysu duwin oo aan la kala jeesan, marka laba qof oo caloosha wax isugu haya iska hor-yimaadaan, isma arki karaan, wejigana isma siin karaan, markaasay kala jee-staan, haddey iska hor-yimaadaan, marka laba qof oo aan is-arki karayn siday wax u wada qabsan karaan?

Xadiis kale, wuxuu Nebiga (s.c.w.) ku sheegay inaanay bannaaneyn in laba qof oo Muslim ah saddex beri wax ka badan dudmo ku kala maqnaadaan, waxaana kheyr roon labadooda midka salaanta ku hor billaaba kan kale.

Sida runta ah kaasaa geesisan oo ka dadnimo roon, maxaa yeelay, waa nin naftiisa uur-xumadu ka buuxday ka adkaaday oo ka gudbay derbigii sharka ahaa ee sheydaanku ku kala ooday labada qof ee walaalaha ah.

5. Inaan qaarkiin qaarka kale ka kor iibsan badeecadda. Tusaale ahaan, wuxuu u imaana-yaa laba qof oo wax kala iibsanaya, markaasuu mid u il-jibinayaa ama hoos kala hadlayaa, isa-goo leh, anigaa intaa ka badan kaaga iibsanaya, ama anigaa intaa in ka jaban kugu siinaaya iwm., haddaba, xaaladdu siday tahay;

6. Arrinka lixaad waa dulmiga, umana bannaana qof muslim ah in uu kula kaco gardarro iyo xasarad walaalkii;

7. Muslinku ma hoojiyo walaalkii markuu arko isa-goo ciriiri ku jira waa in uu gacan ku siiyo siduu uga bixi lahaa, ma aha in uu ku ceebeeyo ama ku wiirsado. Marka hadduu la kulmo qof Muslim ah oo cadow gacanta ugu jira waa in uu ka furto,

haddii awooddiisu gaarsiiso nooc kastaba ha noqdee cadowgaas: Cadow gaal ah, cadow gaaja ah, cadow jirro ah, cadow jahli ah, cadow deyn ah iwm.

8. Arrinka siddeedaad waa inaanu beeneyn. Qofka muslimka ah uma bannaana in uu ku dhaho qofka kale been baad sheegeysaa ama beenaale ayaad tahay, maxaa yeelay, qofka aad sidaa ula hadashid waa coloobeysaan, taasina waa wax islaanku la dagaallamayo marka ma bannaana ficil dadka muslimiinta ah cadaawo dhex dhigaya;

9. Arrinka sagaalaad waa is-quursiga ama is-yasidda. Qofna uma bannaana in uu walaalkii quursado, maxaa yeelay, qofkaad quursatid waa qof aad iska sarreysiisid, waxaana laga yaabaa inaad waxoogaa ka xoolo roon tahay ama aad ka aqoon badan tahay, laakiin, ogow Ilaahii ku siiyey adiga waxaan walaalkaa haysan, waa yeeli karaa in uu isku kiin beddelo, ama wax ka khayr roon waxa aad ku faaneyso in isagana la siiyo. Marka is-quursigu waa jirrooyinka ugu daran ee dadka isku dira, sababtoo ah haddii qofku dareemo inaad iska sarreysiinayso, wuxuu kuu qaadayaa cadawnimo, waxaanu ku dadaalayaa siduu kuu boqno goyn lahaa. Waxaa lagu caddeeyey xadiiskan haddii qofku aanu dembi kale lahayn oon quursiga dadka ahayn waa ugu filan yahay ciqaab.

Wuxuu Nebiga (s.c.w.), amray in ay dadku noqdaan addoomo Ilaahay oo walaalo ah. Wuxuu Nebigu tilmaamay in arrimaha laga xaaraantinimeeyey muslinka ay qalbiga madoobeeyaan marka waa in qalbiga laga saafi yeelo arrimahaas foosha xun.

Wuxuu yiri Nebiga (s.c.w.), Taqwado waa halkaan, isagoo saddex jeer farta ku fiiqay laabtiisa, marka saldhigga laga dhowraayo fulinta sharciga waa qalbiga, horayna waxaa innagu soo maray in haddii qalbigu hagaago jirka intiisa kalena hagaageyso.

Ugu dambeystii waxaa laga xaaraantinimeeyey qof kasta oo muslim ah in uu daadiyo dhiig muslim ama dhaco xoolo muslim ama ku xad-gudbo sharafta qofka muslimka ah.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Wuxuu reebay wax allaale wixii kala geynaya ama isku diraya xubnaha bulshada;
2. Wuxuu reebay in laysku haweeyo badeecadda, iyadoo loogu danaynayo qof kale;
3. Waxaa la xaaraantinimeeyey kala jeedsiga iyo isu dhabar jeedinta;
4. Waxaa la reebay in badeecadda la iska hor iibsado;
5. Waxaa la reebay dulmiga dhammaantiis;
6. Waxaa la reebay is-hoojinta marka qofku ciriiriga ka jiro;
7. Ma bannaana in lagu yiraahdo qof muslim ah been baad sheegtay;
8. Waxaa la reebay carada;
9. Waxaa la reebay is-quursiga;
10. Waxaa la xaaraantinimeeyey dhiigga Islaamka, xoolihiisa, iyo sharaftiisa;
11. Waxaanu amray Nebigu in aadamigu walaalo isu noqdaan oo leys xaq-dhowro;

12. Sida Islaamka ugu dadaalaayo daryeelidda iyo iskaashiga bulshada.

الحديث السادس والثلاثون

عن أبى هريرة ــ رضى الله عنه ــ عن النبى صلى الله عليه وسلم قال : من نفس عن مومن كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ، ومن يسر على معسر يسر الله عليه فى الدنيا والآخرة ، ومن سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له به طريقا الى الجنة . وما اجتمع قوم فى بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله و يتدارسونه بينهم الا نزلت عليهم السكينة ، وغشيتهم الرحمة ، وحفتهم الملائكة ، وذكرهم الله فيمن عنده ، ومن بطأ به عمله لم يسرع به نسبه) . رواه مسلم بهذا اللفظ .

XADIISKA 36aad

BADBAADINTA BULSHADA

Waxaa laga weriyey Abii-Hureyra, Allaha ka raalli noqdee, in uu Nebiga (s.c.w.),yiri: *"Qofkii ka feyda qof muumin ah kurbo ka mid ah kurbadaha dunida, isagana Ilaahay baa ka feyda kurbo ka mid ah kuwa qiyaamaha, qofkii u xoolo gooya qof sabool ah, isagana Ilaahay baa u xoolo gooya ifka iyo aakhiraba, qofkii u xil qariya qof muslim ah, isagana Ilaahay baa ceebihiisa astura if iyo aakhiraba, qofkii jid mara isagoo cilmi doonaya Ilaahay baa u fududeeya jidka Jannada loo maro, Ilaahay wuu u gargaaraa addoomadiisa inta qofku u gargaaray walaalihiisa, haddii ay jamaaca ku kulanto guri ka mid ah guryaha Ilaahay iyagoo akhrisanaya Qur'aanka oo is-baraaya, waxaa ku soo degeysa xasilloonaan, waxaa dabooleysa naxariis Ilaahay, Malaa'iktuna way la safanaysaa, Ilaahayna wuxuu ku xusayaa khalqiga agtiisa jooga. Qofkii camalkiisu reebo nasabkiisu meel marin maayo.*

Waxaa weriyey Muslim

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu ku dhow yahay kii aynu soo dhaafnay, sababtoo ah labaduba waxay ka hadlayaan daryeelka bulshada Islaamka ah, kii hore wuxuu ku saabsanaa ka hortegidda waxyaalaha xubnaha bulshada kala geynaaya, kanna wuxuu ku saabsan yahay marka xubin ka mid ah bulshada dhibaato qabsato sidii wax loola qaban lahaa.

Wuxuu soo qaatay xadiiskan saddex xaalo haddii ay qof qabsadaan in uu u baahan yahay in la caawiyo:

1. Waa dhibaato kurbo iyo laxaw ku abuurtay qofka muslinka ah, wax kastaba ha noqotee dhibaatadaasi, sida jirrooyinka uu u tabar waayay, xagga qoyska, shaqada iwm, marka Ilaahay wuxuu u ballanqaaday qofka dhibaatadaa ka saara qof muslim ah, in isagana Ilaahay ka saari doono dhibaatooyinka kulul maalinta qiyaamaha. Haddaba, qofkii isagoo cudur qaad-qaadayo irbad lagu duro ee ku bogsada, kurbaa laga feyday, waxaana iska leh abaalkaas takhtarkii cudurka gartay, kii daawada sameeyey iyo kii bixiyey kharajka lagu sameeyey, sidoo kale qofkii hanuuniya qof baadi ah ee ku toosiya jidka xaqa ah;

2. Xaaladda labaad waa qofka dhibaato ka haysato xagga dhaqaalaha ee saboolka ah, waxaa Ilaahay u ballanqaaday qofkii ciriiriga ka saara in isagana Ilaahay ka saari doono ciriiriga ifka iyo mid aakhiraba, waxaana jira inaan ciriiriga laga bixiyo looga jeedin keli ah in qofka baahan la quudiyo, waxa looga jeedaa in laga kaalmeeyo siduu ciriiriga uga bixi lahaa oo uu lugihiisa isugu taagi lahaa. Tusaale ahaan, waxaa la bari karaa xirfad ama cilmi uu ku shaqaysto,

waxaa loo samayn karaa mashruuc uu ka shaqeeyo iwm;

3. Xaaladda saddexaad waa qofka Muslimka ah ee aad ku aragtid ceebo uu leeyahay oo aanu jeclayn in lagu ogaado, marka qofkii ceeb Muslim ogaaday ee qariyay, waxaa Ilaahay u ballanqaaday in isagana loo qarin doono ceebihiisa if iyo aakhiraba, laakiin, ceebaha la qarinaayo kuma jiraan kuwa xuquuqda dadka kale ku dayacmeyso, matalan qofkii ku xadgudbaya xoolo ama sharaf dad kale inaad qariso ma aha, gaar ahaan, haddii marag laguu qabsado, waxaana caddaynaya aayado iyo axaadiis kale inaan waxyaalaha ceynkaas ah qofka loogu ceeb qarinaynin.

Haddaba, wuxuu xadiiskani ku hanuuniyey Muslimka hubka uu kaga bixi karo dhibaatooyinka dhammaantood, hubkaas oo ah cilmiga, waxaanu ugu baaqay qofkii cilmiga barashadiisa isku shuqliya in Ilaahay u fududeynaayo jidka Jannada loo marayo, marka faa'iidada cilmigu kuma koobna dunida aynu ku nool nahay iyo danaha aan ku gaareyno maantadan la joogo ee aakhirana waxaad heleysaa Jannadii Ilaahay.

Cilmigu sida ka muuqata xadiiskan kuma koobna cilmiga diiniga ah ee wuxuu caan ku yahay cilmi kasta oo qofka kurbada lagaga saari karo ama gaajada lagaga bixin karo ama cadawga laga badbaadin karo ama wax kheyr ah muslimiinta loogu faa'iideyn karo.

Haddana wuxuu xadiisku sheegay abaalgud weyn in la siin doono qofka walaalkii mar kastaba caawiya, kaasoo ah in gargaarka Ilaahay la jiri doono muddada uu gargaarka walaalkii wado, ugu dambeyn wuxuu xadiisku sheegay abaal-gudka ay leeyihiin dadka meel ku

wada kulma iyagoo akhrisanaaya oo baranaya kitaabka Ilaahay, waxa loogu abaal-gudayaa xasilloonaan iyo naxariis Eebbahay lagu soo dejinaayo, Malaa'iktuna hareerahooda fariisanayaan, Ilaahayna ku ammaani doono Malaa'ikta agtiisa ku sugan.

Wuxuu ku khatimay xadiisku aasaaska dadka lagu kala sooco marka la abaal-marinaayo oo ah qof kasta camalkiisa, nasabkiisa, qabiilkiisa iyo xoolahiisa lagu dari maayo xisaabta, sababtoo ah, Ilaahay dadka uma kala dhowa mana kala xigaan dhammaantood waa addoomadiisa, waxaana lagu kala bixinayaa abaalgudkooda qof kasta wuxuu shaqaystay. Qofkii camal xun la yimid waxba nasabkiisu u tari maayo.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Abaalgudka uu leeyahay qofkii muslim dhibaato ka saara;
2. Ceebaha dadka in la asturo;
3. Faa'iidada waxbarashada;
4. Faa'iidada kulanka lagu baranaayo kitaabka Ilaahay;
5. Qiimaha dadka lagu abaalmarinaayo waa camalkiisa, qabiilkiisa qof la weydiin maayo;
6. Abaalgudka loo ballanqaaday qofkii qof muslim ah dhibaatooyinka ka saara.

الحديث السابع والثلاثون

كـــلام الله

عن أبي العباس ــ رضى الله عنه ــ عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فيما يرويه عن ربه تبارك وتعالى قال : (أن الله كتب الحسنات والسيئات ، ثم بين ذلك ، فمن هم بحسنة فلم يعملها كتبها الله عنده حسنة كاملة ، وأن هم بها فعملها كتبها الله عنه عشر حسنات الى سبعمائة ضعف الى اضعاف كثيرة و وأن هم بسيئة فلم يعملها كتبها الله عنده حسنة كاملة ، وأن هم بها فعملها كتبها الله سيئة واحدة) رواه البخارى ومسلم فى صحيحيها بهذه الحروف .

فانظر يا أخى وقفنا الله وأياك الى عظيم لطف الله تعالى وتأمل هذه الالفاظ ، وقوله (عنده) اشارة الى الاعتناء بها وقوله (كاملة) للتأكد وشدة الاعتناء بها ، وقال فى السيئة التى هم بها ثم تركها : (كتبها الله عنده حسنة كاملة) فأكدها بكاملة) وأن عملها كتبها سيئة واحدة) فأكد تقليلها بواحدة ولم يؤكدها بكاملة فالله الحمد والمنة سبحانه لا نحصى ثناء عليه ، وبالله التوفيق .

XADIISKA 37aad

DEEQSINIMADA ILAAHAY

Waxaa laga weriyey Cabdullaahi Binu-Cabbaas, Allaha ka raalli noqdee, in uu ka weriyey Rasuulkii Ilaahay in uu yiri: *"Wuxuu Ilaahay yiri: Ilaahay baa qoray xumaanta iyo samaantaba, kaddibna wuu kala caddeeyey, marka qofkii isku daya in uu samaan falo oo aan falin, waxaa loo qorayaa Ilaahay agtiisa samaan dhan. Qofkii isku daya in uu samaan falo ee fala, waxaa looga qorayaa Ilaahay agtiisa 10 xasano ilaa 700 jibbaar iyo wax ka sii badan. Qofkii isku daya in uu xumaan sameeyo ee aan falin, waxaa looga qorayaa Ilaahay agtiisa hal axsaan oo dhan, hadduu isku dayo oo uu falo waxaa loo qorayaa hal dembi keli ah".*

Waxaa weriyey Bukhaari iyo Muslim

Fiiro uu qoray mua'llifka kitaabka

Bal fiiri walaalow Ilaahay xaqa ha ina waafajiyee, naxariistiisa weynaanteeda, u fiirso erayadaas (agtiisa) waa tilmaan sida Ilaahay u daryeelaayo dadkiisa, ereyga (dhan) waa adkeyn iyo daryeelid xoog leh. Wuxuu yiri, xumaanta qofkii isku daya ee ka joogsada waxaa loo qorayaa xasano dhan, waxaa lagu adkeeyey ereyga dhan, haddii uu falo xumaantii waxaa loo qoray (hal) xumaan oo keli ah, waxaa lagu adkeeyey yaraanteeda hal ee laguma adkeyn (dhan) sida xasanada. Ilaahay baa mahad leh, ceebna ka fog, mana koobi karno ammaantiisa.

SHARAXA

Waxaa jira in Ilaahay ku abuuray dunida xumaan iyo samaanba, isla markaana kala caddeeyey mid kasta jidka loo maro, dadkana awood u siiyey in ay kala doortaan labadaa jid qofba kuu rabo, haddana, loo caddeeyey qof kasta jidka uu maro abaalgudkiisa oo ah jidka xun in Naar lagu abaalmarinaayo, kan toosanna Janno lagu mutaysanaayo, marka xadiiskani arrintaasu si fiican ayuu inoogu caddeeyey.

Wuxuu caddeeyey siduu Ilaahay addoomihiisa ugu roon yahay, wixii wanaag ah waa toban jibbaar ama in ka badan, wixii xumaan ah ee inta leysku dayo laga joogsado waxaa loogu abaal-guday wanaag, iyadoo ka joogsiga xumaanta lagu geesinnimo gelinaayo, loona fududeynaayo in uu jidka wanaagsan raaco. Xumaantii uu sameeyeyna waxaa loogu abaalmariyey hal ciqaab oo keliya ee lama jibbaarin, sidii wanaagga loo boqollaal jibbaaray.

Marka qofkii garaadlaha ah ee dhiifoon waa in uu ka faa'iideysto nicmada Ilaahay inoogu roonaaday intaan

waqtigu dhaafin oo uu la yimaado camal fiican oo fara badan si loogu boqollaal jibbaaro.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Isku dayga wanaagga waxaa lagu helayaa ajar;
2. Camalka wanaagsan waa kan waxtara, waana kan la boqollaal jibbaarayo;
3. Ka joogsiga dembiga lagu fekeray ee aan la falin, waxaa lagu helaayaa ajar;
4. Deeqda Ilaahay oo aan xad lahayn;
5. In lagaga daydo Ilaahay sida dadka loogu abaalgudo, oo qofkii wanaag fala uu helo abaalgud wanaagsan, qofkii xumaan ku kacana lagu abaalmariyo in xumaantiisa wax ku eg oon lagu xad-gudbin, haddii aan layska cafinba si loogu geesinimo geliyo in uu ka noqdo jidka qalloocan oo uu ku soo darsamo dadka toosan.

الحديث الثامن والثلاثون

غضب الله ورضـــاه

عن أبى هريرة ــ رضى الله عنه ــ قال : قال رسول الله (ص) : (أن الله تعالى قال : من عادى لى وليا فقد أذنته بالحرب و وما تقرب الى عبدى بشىء أحب الى مما افترضته عليه ، ولا يزال عبدى يتقرب الى بالنوافل حتى أحبه فاذا أحببته كنت سمعه الذى يسمع به وبصره الذى يبصر به و يده التى يبطش ورجله التى يمشى بها ، ولئن سألنى لأعطيته ، ولئن استعاذنى لأعيذنه) رواه البخارى .

XADIISKA 38aad
QOFKA COLAADIYA AWLIYADA ILAAHAY

Waxaa laga weriyey Abii-Hureyra, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri Rasuulkii Ilaahay wuxuu yiri: *"Ilaahay*

baa yiri qofkii colaadiya weligeyga ha u darbado dagaal. Waxa addoonkeygu iigu soo dhowaado, waxaan ugu jecelahay wixii aan ku waajib yeelay, hase yeeshee, waa kii iigu soo dhowaada waxyaalaha sunnada xataa aan ka jeclaado, haddii aan jeclaado waxaan u noqonayaa dhegaha uu wax ku maqlo, indhaha uu wax ku arko, gacanta uu wax ku qabsado iyo lugaha uu ku socdo, haddii uu wax i warsado waan siinayaa, haddii uu i magan-galo waan megen-gelinayaa".

Waxaa weriyey Bukhaari

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu ka hadlayaa dhowr arrimood oo kala ah: Sida Ilaahay ugu hiillinaayo Awliyadiisa, waxyaalaha Ilaahay loogu dhowaanayo, iyo kuwa uu kugu jeclaanayo, qofka guta waajibka iyo sunnada sida Ilaahay ugu gargaarayo.

Wuxuu xadiisku caddeeyey qofkii colaadiya qof Ilaahay weli u yahay in Ilaahay la dagaallamaayo. Marka qofkii u bareera dagaalka Ilaahay isagaa yaqaanna siduu isaga dhicinaayo. Dadka Ilaahay weliga u yahay waa muuminiinta dhabta ah, sida ay caddaysay aayada 258 ee Al-Bakhra oo leh: (Ilaahay baa weli u ah dadka isaga rumeeyey), waxa kale oo uu sheegay xadiisku in wax Ilaahay loogu dhowaado uu ugu jecel yahay in la fuliyo wixii uu faray. Weliba addoonka fiican waa kii ugu dhowaada Rabbigiisa camalka sunnada ah, si uu Ilaahay u jeclaado.

Qofkii Ilaahay jeclaado wuxuu u noqonayaa indho, dhego, gacmo iyo lugo. Qofkii Ilaahay sidaa u noqdana dhegahiisa waxaan Ilaahay raalli ka ahayn ku maqli maayo, indhihiisuna ku dhici maayaan waxaan khayr ahayn, gacantiisana ku fidin maayo waxaan wanaag ahayn, lugihiisana ugu tallaabsan maayo meel aan khayr ku jirin, macnaha laxaadkiisa waxaan camal khayr ahayn ku qaban maayo, kaasoo ah wax isaga ama muslimiinta kale wax u taraaya oo dheef u soo jiidaaya ama dhib kaga saaraya ama camal kale oo wax u taraaya.

Qofkii xaalkiisu sidaa noqdo wuxuu Ilaahay ka baryo wuu helayaa haddii Ilaahay uu magan-galo wax kasta oo jira oo xumaan ah waa ka megen-gelinayaa, qofkii Ilaahay magen-geliyana wuxuu ku jiraa guri amaan ah, cid kale ee uu ka baqayana ma jirto. Marka wax xumaan ah ama dhibaato ah la kulmi maayo qofkii ku guuleysta imtixaanka adag ee ah in la fuliyo faradka Ilaahay iyo sunnayaasha.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qofka muuminka colaadiya ciqaabta uu mudanaayo;
2. Waxa Ilaahay loogu dhowaado waxa uu fadli badan waajibaadka sida soonka, salaadda, xajka iwm;
3. Qofkii waajibaadka guta, sunnadana ku dara sida Ilaahay ugu gargaarayo;
4. Qofkii daacad badan sida Ilaahay ducadiisa u aqbalaayo.

الحديث التاسع والثلاثون

مـا لا اثـم فيـه

عن أبي عباس ــ رضى الله عنهما ــ أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (أن الله تجاوز لى عن أمتى الخطأ والنسيان وما استكرهوا عليه) حديث حسن ، رواه ابن ماجه والبيهقى وغيرهما .

XADIISKA 39aad
XAALADAHA AAN QOFKA LOO QABANAYN DEMBIGA UU FALO

Waxaa laga weriyey Cabdullaahi Bin-Cabbaas, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri Rasuulkii Ilaahay (s.c.w.): *"Ilaahay wuu ka dhaafay ummaddiisa gafafka hilmaanka iyo waxa lagu qasbay".*

Waa xadiis Xasan ah, waxaa weriyey Ibnu Maajih Bey Xaqi iyo kuwo kale.

S H A R A X A

Qofka dembiga lagu ciqaabayo waa in uu qaan-gaar yahay oo caqligiisa qabo, oo uu kas iyo maag u falo, dembiga ama waajib uu ka tago. Haddiise saddex arrimood midkood ku dhacdo loo qaban maayo dembigii:

1. Haddii si kama ah oo aan ula-kac lahayn uu dembiga ku galo;
2. Haddii isagoo hilmaansan in falkaasi dembi yahay uu dembiga galo;
3. Haddii lagu qasbo in uu dembiga falo.

Saddexdaa xaalo midna lagu ciqaabi maayo qofka dembiga uu la yimaado amase waa laga cafinayaa.

Marka waxaan ka garan karnaa halkaas in qofka dembiga lagu ciqaabayaa yahay midka uu qofku awood iyo karti u leeyahay kas iyo ogaalna u galo.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Xaaladaha aan lagu ciqaabeyn qofka dembiga uu galo;
2. Qofku wuxuu ku qaadayaa mas'uuliyadda waa caqligiisa;
3. Waxa ka mid ah xaaladaha aan qofka loo ciqaabin dembigiisa waallida, carruurnimada iyo xaalad kasta oo qofka caqligu kaga maqan yahay sababo awooddiisa ka baxsan, haddiise uu caqliga iska suuliyo ikhtiyaarkiisa dembigii kama dhacaayo.

الحديث الاربعـــون

قصـــر الأمـــل

عن أبن عمر ــ رضى الله عنهما ــ قال : أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بمنكبي فقال : (كن فى الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل . وكان ابن عمر . رضى الله عنهما ــ يقول : اذا أمسيت فلا تنتظر الصباح ، واذا أصبحت فلا تنتظر المساء ، وخذ من صحتك لمرض ، ومن حياتك لموتك) رواه البخارى

XADIISKA 40aad

INAAN LAYSKU HILMAAMIN DUNIDA

Waxaa laga weriyey Cabdullaahi Ibnu-Cumar, Allaha ka raalli noqdee, in uu yiri Rasuulkii Ilaahay ayaa garabka iga qabtay oo yiri:*" Ku ahaw dunida sidii nin marti ah ama socoto ah. Cabdullaahi Ibnu-Cumar, wuxuu dhihi jirey haddii aad galbaysato ha sugin waab-eriga, haddii aad waabariisato ha sugin galabnimada, intaad fayowdahay u sahay-qaado cudurka, intaad nooshahay wax u hormarso dhimashada.*

Waxaa weriyey Bukhaari

S A H A R A X A

Waxaa jira in qof kasta oo ku nool dunida og yahay in uu ka tegi doono, laakiin, qofna ma oga waqtiga uu ka tegayo, waxa kale oo jira in qofka muslinka ah og yahay in dunidu tahay beerta aakhiro, qofkuna goosan doono wuxuu beertaa ku abuurtay.

Haddaba, xadiiskani wuxuu innagu baraarujinayaa inaan maalinta aan joogno wixii aan qabsan karno aan fulinno oo aynaan dib u dhigin, sababtoo ah ma hubtid inaad berri gaari doonto. Marka qofkii lagu yiraahdo berri shaqo laguuma hayo ee maanta waxaad shaqay-sato ayaad berri ku noolaanaysaa, waxaa hubaal ah in uu shaqada laban laabi lahaa.

Haddaba, xadiiskani wuxuu innagu baraarujinayaa in aynaan waqti iska lumin ee ilbiriqsi kasta ka faa'iidey-sanno waqtigeenna qaaliga ah, kuna tebinno falal wax inoo tara if iyo aakhiraba, waxaannu innooga digay inaan dib u dhigno ficil aan maanta fulin karno.

Tusaale ahaan intaad is-tiraahdo berri ayaad tow-bad keeni doontaa, berri ayaad salaad billaabi doontaa, berri ayaad wax sadaqaysan doontaa, berri ayaad aas-aasi doontaa masaajid, dugsi, warshad ama wax kale oo bulshada wax u taraya. Marka wuxuu xadiisku ina farayaa haddii aad subax joogtid lama hubo inaad galabta gaareysid, haddaad galab joogtid lama hubo inaad waabariisanayso, marka ficilka kheyrka ah ee maanta aad qaban karto dib ha u dhigin.

Haddii kale wuxuu sheegay inaan qofku seexannin ilaa dardaarankiisu barkinta ugu hoos jiro, sababtoo ah haddii aadan sidaa yeelin oo tii Alle kuu timaado lama garan karo xaqa laguugu leeyahay iyo kan kaa maqan midna. Xadiis kale wuxuu ahaa haddii adigoo tallaalaya

geed timir ah saacaddu kacdo oo aad ka gaarsiin karto tallaalka geedkaas tallaal, maxaa yeelay, ficilkaa aad gacanta ku hayso laftiisa ayaa lagaa ajir siinayaa. Cabdullaahi Ibnu-Cumar, wuxuu dadka ku waani jirey in ay camal fashaan intay fayow yihiin iyo in ay wax wanaagsan u hormarsadaan aakhiro intay nolosha ifka ku raaxaysanayaan.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Inaan leysku halleyn adduunyada;
2. In fayoobida looga faa'iideysto jirrada;
3. In aakhiro loo hormarsado wax ku anfaca;
4. In lagu degdego towbadda oo aan dib loo dhigin;
5. In saacad kasta loo diyaar-garoobo dhimashada;
6. Inaan waqtiga hal ilbiriqsi leyska dhumin oo looga faa'iideysto in la qabsado wax ku anfacaaya if iyo aakhiraba.

الحديث الحادى والاربعـون

هـــوى المـــؤمن

عن أبى محمد بن عمر بن العاص ــ رضى الله عنهما ــ قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا لما جئت به) حديث حسن صحيح) رويناه فى كتاب الحجة باسناد صحيح .

XADIISKA 41aad
HAWADA MUUMINKA

Waxaa laga weriyey Cabdillaahi Binu-Cumar Binu-Caas, Allaha ka raalli noqdee, Raasuulkii Ilaahay (s.c.w.)

wuxuu yiri: *"Qofkiin ma rumeeyo (Diinta), xataa hawadisu raacdo wixii aan la imid".*

Waa xadiis Xasan ah, saxiix ah, waxaa lagu weriyey Kitaabka Xujada.

S H A R A X A

Xadiiskani wuxuu aasaas u yahay ku dhaqanka Islaamka runta ah. Qof kasta wuu iska sheegan karaa Islaannimada, laakiin, waxaa lagu kala soocayaa marka la yiraahdo ha lagu dhaqmo. Muslinka runta ah, wuxuu jecel yahay uu ku farxayaa in uu raaco wuxuu Nebiga la yimid oo ah Qur'aanka iyo Xadiiska, marka qofkii aan qalbiga u furin ee aan ku kalsoonaan ma aha muslim quman oo dhab ah.

Haddaba, naftaada la xisaabtan in hawadu raacsan tahay wixii Nebigu (s.c.w.) la yimid iyo in kale, waxaana jira astaan aad isku garan karto oo ah marka adigoo ku kacaaya ficil, ha ahaado mid xun ama mid aad ula niyeysato cibaado ee lagu yiraahdo arrinkan sidaa ah Nebigu wuu reebay ama sidaa uguma dhaqmi jirin, maxaad iska dareemaysaa?

Haddii hawadaadu raacsan tahay wuxuu Nebiga la yimid, halkaasaad ku joogsanaysaa markaasaad hubsanaysaa wuxuu Nebigu faray ama Qur'aanka faray, haddiise aad tahay nin hawadiisa raacay waad dafiraysaa markaasaad sanka taageysaa oo aad la diriraysaa qofkii kugu baraarujin lahaa jidkii Rasuulka ama waxaad ku hadlaysaa erayo aan ku habboonayn halkii aad xaqa ka baari lahaydna waad sii baadiyoobaysaa oo aad xaqa ka fogaanaysaa.

Haddaba, ogow haddaad doonaysid inaad noqotid Muslim quman, isku day inaad ficilkaag ku miisaantid wixii Nebi Maxamed (s.c.w.) la yimid Ilaahay ha innagu toosiyo tubtii Rasuulka iyo tii Khulafadii hanuunsanayd.

FAA'IIDADA XADIISKA

1. Qofka Muslimka ah waa in uu waafajiyo camalkiisa wixii Nebiga la yimid;
2. Waa in lagu dadaalo in la raaco Nabiga ficilkiisa iyo habka uu u dhaqmi jirey;
3. Ka jeedsiga iyo nicidda raacidda Nebiga waa gaalnimo;
4. Muslimka xaqa ah, waa kan ku dayda Nebigiisa iyo asaxaabtiisa waa kaa midka keli ah ee lagu hubo nabadgelyo iyo qumanaan in Jannada lagu gelaayo.

Waxaan Ilaahay ka rajaynaynaa in uu ku anfaco Kitaabkan dadka Muslimiinta ah, oo ay ku hanuunsamaan jidka xaqa ah ee Nebigeennii noogu baaqay, Ilaahayna innaga wada waraabiyo darka Jannada.

TAARIIKHDA MU'ALLIFKA KITAABKA

Waxaa qoray Kitaabkan Yaxya Binu-Sharafu-ddiin Binu-Maayi Al-Nawawi. Wuxuu ku dhashay Suuriya beled u dhow Dimishiq oo la yiraahdo Nawawa, 1dii bishii Muxarram sannadkii 631 Hijriga.

Wuxuu allifay kutub badan oo qaarkood dalka Soomaalida looga yaqaanno sida Riyaad Al-Saalixiin, Sharaxa Muslim, Xadiis Al-Arbiciin Al-Nawawi iyo Minhaajka laga cuskado Fiqiga Shaaficiga ee dalka Soomaalida iyo kutub kale oo aad u fara badan. Wuxuuna dhintay 24kii Rajab sannadkii 676 Hijrada. Ilaahay naxariistiisa ha ka waraabiyo, innagana cilmigiisa Allaha nagu anfaco.